

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Geografie a kartografie

Barbora Dolejší

**KOMUNITNÍ ZAHRADNIČENÍ JAKO ZPŮSOB VYUŽITÍ VEŘEJNÉHO
PROSTORU VE MĚSTĚ**

COMMUNITY GARDENING AS A WAY OF USING PUBLIC SPACE IN THE CITY

Bakalářská práce

Praha 2014

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Nina Dvořáková

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 20. 08. 2014

.....

Barbora Dolejší

Poděkování:

Touto cestou bych chtěla poděkovat Mgr. Nině Dvořákové za odborné vedení mé bakalářské práce, za trpělivost, cenné rady a čas, který mi věnovala. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu a ohleduplnost a také všem zakladatelům komunitních zahrad, kteří mi poskytli rozhovor.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá tématem komunitního zahradničení v městském prostředí a přínosem komunitních zahrad pro jednotlivce, společnost a lokality, v nichž se nacházejí. Cílem práce je identifikovat počet a rozmístění komunitních zahrad v Praze, objasnit důvody vzniku a stanovit jejich přínos pro danou lokalitu. Dále pak nalézt odpověď na otázku, zda jsou svými zakladateli chápány jako formy veřejného prostoru. Práce se skládá ze dvou hlavních celků, teoretické části, v níž jsou shrnuty podstatné informace, které se týkají veřejných prostorů a různých forem zahradničení ve městě s důrazem na komunitní zahrady a komunitní zahradničení. Druhá, praktická část, je zpracována na základě rozhovorů provedených se zakladateli jednotlivých pražských komunitních zahrad a představuje odpovědi na stanovené otázky.

Klíčová slova: veřejný prostor, městské zahradničení, komunitní zahrady, město, Praha

ABSTRACT

This thesis deals with the community gardens in the city and their benefits for individuals, community and area where they are located. The aim of this thesis is to identify the number and location of community gardens in Prague, to clarify reasons for their formation and to determine their contribution to the area. Next target is to find the answer to the question whether they are seen by its founders as a form of public space. The thesis consists of two main parts, theoretical part, which summarizes the substantial information about public space and different possibilities of cultivation in the city with a focus on community gardens and community gardening. The second practical part is based on interviews with the founders of each community garden and presents the answers to the set of questions.

Key words: public space, urban gardening, community gardens, city, Prague

OBSAH

SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ	6
1 ÚVOD	7
A TEORETICKÁ ČÁST	
2 VEŘEJNÝ PROSTOR.....	9
2.1 Dělení veřejných prostorů.....	9
2.2 Funkce a význam veřejných prostorů	12
3 KOMUNITNÍ ZAHRADY	14
3.1 Definice komunitních zahrad	14
3.2 Historie a současnost komunitních zahrad.....	15
3.3 Důvody založení komunitních zahrad	16
3.4 Přínos komunitních zahrad	18
3.4.1 Přínos pro jednotlivce	18
3.4.2 Přínos pro lokalitu a životní prostředí.....	19
3.4.3 Společenský přínos.....	20
3.5 Typy komunitních zahrad	22
3.6 Komunitní zahrady jako součást veřejného prostoru?	23
4 JINÉ FORMY ZAHRADNIČENÍ VE MĚSTĚ.....	25
4.1 Guerrilla gardening	25
4.2 Zahrádkářské kolonie.....	26
4.2 Rozdílnost typů městského zahradničení.....	27
B PRAKTICKÁ ČÁST	
5 METODOLOGIE.....	28
6 KOMUNITNÍ ZAHRADY V PRAZE	31
6.1 Vznik komunitních zahrad	34
6.2 Fungování komunitních zahrad	38
6.3 Význam komunitních zahrad	40
7 ZÁVĚR	45
C POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE	48
D PŘÍLOHY.....	53

SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ

Tabulka 1: Typy komunitních zahrad.....	22
Tabulka 2: Výhody a nevýhody kvalitativního výzkumu	28
Tabulka 3: Výhody a nevýhody rozhovorů	29
Tabulka 4: Důvody vzniku komunitních zahrad, přínos komunitních zahrad a chápání komunitních zahrad jako specifických forem veřejného prostoru.....	36
Tabulka 5: Hlavní účely komunitních zahrad podle jejich zakladatelů a četnost jejich opakování	41
Obrázek 1: Mapa komunitních zahrad v Praze.....	33

1 ÚVOD

Veřejnými prostory rozumíme veškeré parky, ulice, chodníky a v neposlední řadě i obchodní centra, to znamená prostory, do nichž mají lidé volný přístup a mohou se zde volně pohybovat. Se stěhováním do měst a s tím souvisejícím rozšiřováním zastavěných ploch ubývalo míst, kde by lidé mohli relaxovat a užívat si „kousku přírody“. Pro městskou veřejnost se zeleň postupně stala velmi cennou komoditou. V posledních letech si obyvatelé měst stále více uvědomují význam veřejných prostranství, což je hlavním důvodem úsilí o jejich regeneraci. Z popudu oživit hluché místo vychází velmi často i zakladatelé komunitních zahrad, které tak nezdřídka vznikají na opuštěných či zdevastovaných místech a jejichž kultivací dochází ke zkvalitnění a zkrášlení městského prostředí.

Během hospodářské krize na konci 19. století nabídla města nemajetným obyvatelům možnost pěstovat si ovoce a zeleninu na veřejných pozemcích, čímž umožnila vznik prvním městským zahradám, které je možné považovat za předchůdce dnešních komunitních zahrad. V období po 2. světové válce nastala další fáze zrodu komunitních zahrad pro pěstování základních potravin ve městech, často zpusťšených nebo jinak poznamenaných válečnými událostmi (Okvat, Zautra 2011). Ferris, Norman a Sempik (2001) uvádějí, že v současnosti je městské zahradničení považováno jak za prostředek lokálního zásobování, tak i jako volnočasová a odpočinková aktivita.

Komunitní zahrady patří mezi komponenty městského potravinového systému a jsou definovány jako „díličí plochy půdy obhospodařované kolektivně skupinou lidí“ (Hale a kol. 2011). Jak uvádí Škantová (2009), tento typ zahradničení je rozvinutý především v USA a Velké Británii a je určen pro ty, kteří zahradu nevlastní nebo nemají dostatečné znalosti, čas či finance na její pořízení. Kromě vlastních vypěstovaných potravin podporují i společenský rozvoj místní komunity.

Téma komunitních zahrad jsem zvolila především pro jeho aktuálnost. Přestože se jedná o současný trend, který lze v posledních letech pozorovat i v České republice, především v největších českých městech, jsou publikace na téma komunitního zahradničení zastoupeny v české geografické literatuře jen zcela okrajově. V odborné české literatuře se tématem zabývají například Samková (2013), Lankašová (2013) nebo Mikovcová (2013).

Cílem této bakalářské práce je identifikovat rozmístění a počet komunitních zahrad v Praze a zjistit jejich přínos pro lokalitu, v níž se vyskytují. Stanovila jsem si následující výzkumné otázky:

1. Jaké jsou důvody vzniku komunitních zahrad v Praze?
2. Jaký je přínos komunitních zahrad?
3. Jsou komunitní zahrady považovány jejich zakladateli za specifické formy veřejných prostorů?

A TEORETICKÁ ČÁST

2 VEŘEJNÝ PROSTOR

Veřejný prostor je definován zákonem č. 128/2000 Sb. o obcích § 34. Podle tohoto zákona se za veřejná prostranství (či prostory) považují všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory, přístupné každému bez omezení. Všechna tato místa slouží obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnická práva.

Již z podstaty názvu „veřejný prostor“ je zřejmé, že toto prostranství musí být přístupné veřejnosti a kdokoliv má tedy právo je využívat (Madanipour 1999). Veřejný prostor je ale nutné chápat i v pojetí mezilidských vztahů, totiž jako otevřený, volně přístupný územní celek sloužící zároveň jako místo setkávání a uskutečňování každodenních i mimořádných aktivit občanů. Za veřejné prostory tedy považujeme všechny nezastavěné plochy ve městě, do nichž je dovolen přístup veškerým jeho obyvatelům a jejichž zásadní povahou je obyvatelnost a využitelnost. Veřejné prostory slouží lidem k vykonávání nejrůznějších aktivit, ať už pohybových, jako je chůze či jízda na kole, nebo pobytových, jako je posezení či aktivity konané pro zábavu – různé hry, soutěže, divadelní či hudební představení (Šilhánková, Koutný 2001).

2.1 Dělení veřejných prostorů

Veřejné prostory se dají posuzovat na základě několika různých hledisek. Zpravidla jsou definovány podle dvou hlavních kritérií, a to kritéria vlastnictví a kritéria městské typologie. Zohledňuje se tedy velikost, způsob využití či význam těchto míst (Ambrožová 2010). Městské prostředí můžeme vzhledem k vlastnictví obecně rozdělit na prostory soukromé a veřejné. Někteří autoři městské prostředí dále rozčleňují na prostory poloveřejné či polosoukromé (Ambrožová 2010). Poloveřejná prostranství jsou plochy, které jsou využívány převážně místními obyvateli, ale na něž mají přístup i ostatní občané, příkladem jsou slepé a neprůjezdné ulice. Za prostranství polosoukromá se považují území, která jsou izolována od veřejných prostorů a jsou určena pro aktivity tamějších obyvatel, typickým příkladem je vnitroblok (Principy a pravidla územního plánování, 2013).

Městské prostředí nabízí mnohostranné využití pro nejrůznější aktivity, jež jsou zde soustředěny. Má tedy multifunkční charakter a v závislosti na druhu aktivity plní funkci produkční, vzdělávací, socioekonomickou, politickou a administrativní. Dle Ambrožové (2010) je veřejný prostor chápán jako prostor, jenž je obecně dostupný všem za účelem aktivního trávení volného času, zábavy, obchodu, komunikace, ale i využívání služeb, díky čemuž převyšuje ostatní prostorové kategorie. Jinou možnost dělení nabízí Šilhánková (2003), která rozděluje veřejné prostory na čtyři základní typy: ulice, náměstí, veřejnou zeleň a ostatní veřejné plochy, které můžeme chápat jako nedefinovatelné prostory bez ohraničení a jasné funkční náplně.

V současnosti převládají dva druhy pojetí veřejného prostoru v soudobém městě. První koncepce pojímá veřejný prostor jako oblast, kde se mohou konat různé politické aktivity (demonstrace aj.). Nenásilnými prostředky zde mohou politické strany, hnutí, skupiny či jednotlivci vyjadřovat svobodně své názory a postoje. Ve druhém pojetí je veřejný prostor chápán jako plánovaný, spořádaný a bezpečný. Uživatelé se v něm musí cítit pohodlně a neměli by být obtěžováni bezdomovci či jakoukoli jinou nevyžádanou aktivitou (Mitchell 1995, 2003).

Specifickou formou jsou i tzv. "mrtvé veřejné prostory", které jsou podle Sennetta (1992, cit. v Mitchell 2003, s. 138) jedním z výsledků současného urbanismu. Za takováto „mrtvá místa“ jsou považována holá náměstí, která jsou obestavěna a kolem dokola obklopena moderními kancelářskými budovami (obvykle věžovitého typu) a která po ukončení obvyklé pracovní doby zejí prázdnotou. Druhým z výsledků urbanismu, který se částečně vyvíjí jako odezva na „mrtvé veřejné prostory“, je výstavba reprezentativních prostorů, které od prvopočátku mají za cíl shromážďovat větší množství lidí na jednom daném místě, příkladem toho jsou centra měst, tržiště, a dokonce i obchodní centra (Mitchell 2003).

Lynch (1960, cit. v Mitchell 2003) uvádí, že stejně jako tvoří orientační body městské památky či jiná charakteristická místa v centru měst, tak se i veřejné prostory staly body, díky nimž se lze ve městech snadněji orientovat. Důležitým předpokladem pro úspěch veřejných prostorů je vytvoření živé a aktivní zóny. Proto je obecně podporováno vytváření malých a smíšených ploch, jejichž využívání vytváří silný vztah mezi veřejným prostorem a budovami, které jej obklopují, což je zcela zásadní pro městský design a vznik „pozitivního městského prostoru“ (Madanipour 1999, s. 882).

Podle Ellicksona (1996, cit. v Mitchell 2003, s. 213) by město mělo vytvořit program pro regulaci veřejného prostoru. Tento program by neměl zevšeobecňovat tendence zákona tím, že „podlehne představě, že veškeré otevřené, volně přístupné prostory musí být řízeny identickým regulačním režimem“, jelikož je třeba přihlížet i k rozdílným potřebám jednotlivých obcí, pro něž by daný regulační program nemusel být vždy dostačující. Aby se městský veřejný prostor rozvíjel, navrhuje Ellickson (1996, cit. v Mitchell 2003) rozdělit veřejné prostory do třech barevně rozlišených zón: červené, žluté a zelené. Příznačné rysy těchto neformálních zón by měly vycházet především z norem chování lidí, kteří daný veřejný prostor využívají.

Červené zóny. Měly by tvořit zhruba 5 % rozlohy centra města a standardy pro pouliční chování by zde byly podstatně uvolněnější. V těchto relativně hlučných oblastech město může rozhodnout o vyšší míře tolerance k společensky ne vždy přijatelnému chování (vyšší míra hluku, konzumace alkoholu, prostituce atd.)

Žluté zóny. Měly by pokrývat asi 90 % centra města a měly by sloužit jako rušná místa, kde se mísí celé spektrum lidské populace. Zde by měli povolen přístup i výstřední jedinci, převážně pouliční umělci, avšak pouze do té doby, než by jejich pobyt začal být nežádoucí pro ostatní uživatele veřejných prostranství.

Zelené zóny. Měly by zaujímat zbylých 5 % rozlohy centra a staly by se útočištěm pro zvláště citlivé obyvatele – seniory, rodiče s batolaty či děti ze základních škol bez doprovodu.

Veřejné prostory mohou u občanů vzbuzovat oprávněné obavy, které vyplývají z podstaty smyslu veřejných prostorů, totiž že to jsou prostory nekontrolované. Strach na veřejných prostranstvích se prohloubil po 11. září 2001. Právě kvůli obavám z terorismu, kriminality či bezdomovectví se veřejná prostranství mohou zdát jako nežádoucí prvky současných velkoměst. Arnold (1993, cit. v Mitchell 2003, s. 14) uvádí, že nad veřejným prostorem by měla být zajištěna kontrola, jelikož „bez řádu nemůže existovat žádná společnost a bez společnosti nemůže existovat žádný člověk“. Dále autor uvádí, že práva užívat veřejné prostory a shromažďovat se zde jsou relativně nová, přestože my je dnes považujeme za samozřejmost (Mitchell 2003). Kontrola veřejného prostoru je nezbytná pro

rovnováhu v dané společnosti (Madanipour 1999) a komodifikace veřejného prostoru je (či spíše byla) hnacím motorem pro expanzi kamerových systémů (Fyfe 1998).

2.2 Funkce a význam veřejných prostorů

Každý veřejný prostor vzniká s určitým záměrem, vychází z jistých předpokladů a na jejich základě je vytvářen. Funkce veřejného prostoru do jisté míry podmiňuje, jak bude daný prostor vypadat a jak bude vnitřně uspořádán. Funkční využití se ale časem obvykle mění, a proto uspořádání veřejného prostoru podléhá změnám, které odráží skutečné, aktuální využití místa (Michl 2012). Podle Gehla (2000) je hlavní funkcí veřejných prostorů poskytování platformy pro život ve městě a každodenní neplánované aktivity v něm, jako jsou například vycházky, krátká zastavení či běžné sociální aktivity, na základě nichž se může rozvinout další komunitní život. Šilhánková (2003) dělí funkční náplň veřejných prostranství na 6 základních skupin podle toho, jakou plní funkci – společenskou, obchodní, shromažďovací, dopravní, rekreační a obytnou. Veřejné prostory mohou mít i různé tvary, od temných úzkých uliček, které působí tak, že v nich lidé chodí tak rychle, jak jen mohou, až po široká veřejná prostranství, která lidi vybízejí, aby se zastavili a rozhlédli se kolem (Madanipour 1999). Podle Sennetta (1978, cit. v Šuleřová 2006) jsou ale veřejná prostranství stále častěji vytvářena za účelem pouhého projití a ne k tomu, aby se v nich člověk zastavil a pobyl.

V současné odborné literatuře existují dvě vysoce odlišná posuzování významu veřejného prostoru jakožto místa pro realizaci veřejného života v moderním městě. První pohled vychází z předpokladu, že společenský zájem o veřejnou sféru radikálně poklesl. To se projevilo i sníženou aktivní účastí na debatách o veřejných otázkách. Zastánci tohoto přístupu zdůrazňují, že roste bezvýznamnost veřejného prostoru a že nedostatek zájmu má za následek nižší společenskou odpovědnost za veřejné prostory. Druhý pohled zdůrazňuje přetrvávající význam veřejných prostorů jakožto míst, kde různorodé skupiny obyvatel mohou nabýt veřejné viditelnosti, usilovat o uznání a klást vlastní požadavky. Městský veřejný prostor odráží mimořádně kreativním způsobem různé změny a souvislosti, které jsou charakteristické pro dynamický městský veřejný život. Zastánci tohoto názoru se zaměřují na porozumění a pochopení měnícího se repertoáru veřejných zvyklostí.

Zdůrazňují také neostrost a propustnost hranic mezi tím, co je považováno za veřejné a co za soukromé (Goheen 1998).

3 KOMUNITNÍ ZAHRADY

Pro interakci mezi fyzickým prostředím a využitím veřejných prostorů jsou nezbytně nutné sociální aktivity. Proto se urbanisté snaží vytvářet „uzly“, které by spojily osoby realizující různé činnosti. Od „uzlů“ se v první řadě očekává, že vyjma politických či ekonomických významů a estetických hodnot budou fungovat jako infrastruktura pro společenský život (Madanipour 1999). Jedním z těchto „uzlů“, které budou podporovat sociální interakce, mohou být i místa označovaná jako komunitní zahrady.

Gehl (2000, s. 55) prezentuje názor, že „předpokladem pro to, aby se sousedské vztahy a různé formy společenských aktivit rozvíjely za hranice povrchnosti, musí existovat smysluplný společný jmenovatel – společné prostředí, společné zájmy nebo společné problémy“. Právě komunitní zahrady spojují osoby s prostředím, ve kterém žijí, ale i s ostatními obyvateli, kteří s nimi dané prostředí sdílejí.

3.1 Definice komunitních zahrad

Tidball a Krasý (2007, cit. v Okvat, Zautra 2011, s. 374) definují komunitní zahrady jako „pozemky užívané pro pěstování potravin lidmi z různých rodin, typicky městské obyvatele, s omezeným přístupem k vlastním pozemkům. Na rozdíl od shora řízených úsilí ze strany vládních organizací na vytvoření zelených ploch, jako jsou například botanické zahrady, jsou komunitní zahrady řízené zdola a založené na komunitním, společném úsilí pěstovat potraviny. Ať už každý pěstuje na svém záhonku, nebo všichni jako celek na jednom záhonu, komunitní zahrady vyžadují aktivní podílení se obyvatel na plánování a péči o tyto socioekonomické prostory“.

Komunitní zahrady jsou i značně flexibilní, což se jejich realizace týče. Není potřeba velkých ploch, kromě výsadby v zemi mohou být rostliny pěstovány v nádobách, přepravkách, pytlích od brambor na balkónech, terasách, střeších a mohou být harmonicky začleněny do nové struktury nebo do stávajících zařízení, například školních areálů, parků nebo komunitních center (Twiss a kol. 2003).

Podle Winne (2008, cit. v Samková 2013, s. 3), je slovo komunita mnohem důležitější než slovo zahrada. V komunitní zahradě pojem komunita znamená přístup a sblížení jednotlivců, kteří se setkávají v různých prostředích, jako například ve školách,

domovech důchodců, na sídlištích či ve věznicích za účelem pěstování plodin. Dalším zjevným přínosem zahrad je i ta skutečnost, že mohou být využívány všemi bez ohledu na věk, rasu, sociální postavení či postižení (Draper, Freedman 2010).

3.2 Historie a současnost komunitních zahrad

Historicky první společně užívaná obecní půda (předchůdkyně dnešních komunitních zahrad) vznikla v reakci na hospodářskou krizi. Na konci 19. století nabídla města chudým obyvatelům možnost pěstovat potraviny na volných prostranstvích ve vlastnictví města. V průběhu první i druhé světové války byly samosprávné městské zahrady využívány ke zlepšení zásobování potravinami. Při Velké hospodářské krizi bylo v New Yorku kultivováno téměř 5 000 zahrad, aby bylo dosaženo zlepšení zásobování potravinami pro chudé či nezaměstnané obyvatele.

Během druhé světové války proběhl ve Spojených státech program Victory Garden, ve kterém byl stanoven počet nově vzniklých zahrad pro každý rok. Zvýšení spotřeby čerstvé zeleniny mělo mít za následek posílení národního zdraví a zlepšení kvality života městských obyvatel. Jak uvádí Lawson (2005, cit. v Okvat, Zautra 2011), Victory Gardens produkovaly zhruba 40 % čerstvé zeleniny spotřebované ve Spojených státech. Po druhé světové válce vedly změny počtu obyvatelstva a především nárůst průmyslu ke zhoršení kvality života ve vnitřních částech měst, a proto lidé začali zakládat komunitní zahrady, které se staly, jak uvádí Lawson (2005, cit. v Okvat, Zautra 2011, s. 375), „shromažďovacím bodem sousedského aktivismu“.

Podle Draper a Freedman (2010) započaly prvotní aktivity komunitního zahradničení už mnohem dříve, v 90. letech 19. století, kdy začaly být školní zahrady a prázdné pozemky kultivovány jako následek sociální, ekonomické a hospodářské situace. Jak uvedl Lawson (2005, cit. v Draper, Freedman 2010, s. 459), toto úsilí sloužilo jako „snaha o řešení problematiky nedostatku místa, imigrace, ekonomické nestability a ekologického úpadku měst“ na konci 19. století.

Komunitní zahrady se staly opět populární na konci 60. let a na počátku 70. let 20. století, a to nejen proto, že nabízely způsob, jak produkovat potraviny, ale rovněž pro jejich sociální a psychologický přínos. Jak uvádí Waliczek, Mattson a Zajicek (1996), různé studie prokázaly, že komunitní zahrady mohou přispívat ke zvýšení sebevědomí a rovněž

mohou poskytovat ekonomické a psychologické výhody pro své členy a jsou také místem sociální interakce. Shoemaker (1982, cit. v Waliczek, Mattson, Zajicek 1996) zjistil, že méně zkušení zahradníci byli motivováni k účasti v zahradě za účelem produkce potravin, zatímco zkušenější zahradníci byli motivováni zvýšením sebevědomí nebo zvýšením sociální interakce. V polovině 90. let 20. století byl ve více než 15 000 komunitních zahradách zapojen přes jeden milion obyvatel napříč celými Spojenými státy (Armstrong 2000, Okvat, Zautra 2011).

Historicky bylo městské zahradničení chápáno jako způsob, jak zlepšit dodávky místních potravin. Moderní pojetí komunitních zahrad se velmi často zaměřuje na renovaci volných pozemků a jejich proměn na zelené plochy, na nichž se dají vedle ovoce a zeleniny pěstovat i květiny, ale zároveň zde vznikají i místa k posezení doplněná o další vybavení (Ohmer a kol. 2009). Komunitní zahrady mají také sociální význam, poskytují místním obyvatelům vedle prostoru pro pěstování i prostor pro setkávání, sdílení zkušeností a aktivní trávení volného času. Účast na komunitním zahradničení kolísá v závislosti na socioekonomických změnách. Díky současnému hospodářskému poklesu se zájem veřejnosti podle Draper a Freedman (2010) o komunitní zahradničení zvyšuje.

3.3 Důvody založení komunitních zahrad

Podle Lankašové (2013) se v posledních letech vžil pro všechny zahrady zakládané ve městech název komunitní. Většinu zahrad lze právem považovat za komunitní, jelikož jejich hlavním záměrem není pěstování, ale rozvíjení místních společenských vztahů. Za městskou zahradu lze pak považovat jakoukoli zahradu, která využívá městský prostor k pěstování, ale není v ní vyžadováno aktivní zapojení místních obyvatel (Lankašová 2013).

Komunitní zahrady se nacházejí jak na venkově, tak ve městech, kde mohou občanům poskytnout úzký kontakt s přírodou. Stejně tak opačně může zahrada poskytnout příležitost těm, kteří by jinak neměli možnost pracovat v přírodě (Waliczek, Mattson, Zajicek 1996). Komunitní zahrady mohou být přínosné zejména pro ty obyvatele měst, kteří nemají zkušenosti se základními procesy souvisejícími s pěstováním potravin, nebo nemají dostatek příležitostí k nákupu potravin z alternativních zdrojů (Hale a kol. 2011). Armstrong (2000) zjistila, že jak ve venkovských, tak i v městských oblastech, je převažujícím důvodem k zakládání komunitních zahrad nedostatek volného prostoru pro soukromé zahradničení. Jak uvádí Ohmer a kol. (2009), v městských a venkovských

oblastech se liší i důvody členství v komunitních zahradách. V městských oblastech byly jako nejčastější důvody uváděny – nedostatek zeleně, přístup k čerstvým potravinám, užívání si přírody a otevřených prostranství, zapojení se do outdoorových aktivit a zlepšení duševního zdraví. Naproti tomu ve venkovských oblastech byla nejčastěji zmiňovaným důvodem schopnost uplatňovat tradiční způsob života, jakým je podle Hoškové a kol. (2008) například identifikace s místem či společné sdílení věcí.

Jelikož tato práce je orientována na městské komunitní zahrady, je třeba zmínit i některé obecné výhody, které nabízí městské prostředí pro jejich zakládání. V první řadě je městská hlína teplejší díky množství betonu a kamenů, což dovoluje zahradníkům pěstovat i choulostivější typy rostlin, střechy zase poskytují dostatek dešťové vody, domácnosti mohou zásobovat zahrady bioodpadem, tudíž není třeba používat ve velké míře umělá hnojiva.

Mezi nejdůležitější funkce komunitních zahrad patří rozmanitost, „samoorganizace“, adaptivní učení a zpětná vazba. Tyto funkce umožňují udržet si kontrolu nad funkčností a strukturou zahrady a lze je ve většině komunitních zahrad rozpoznat – rozmanitost se může projevit různými věkovými skupinami, etniky či výsadbou, jelikož, jak uvádí Fraser a Kenney (2000, cit. v Okvat, Zautra 2011), různé etnické skupiny velmi často preferují jinou výsadbu, čímž napomáhají biodiverzitě v zahradách. Starší zahradníci přinášejí do zahrady znalosti a zkušenosti, zatímco mladší zahradníci mohou nabídnout fyzickou aktivitu, například při kopání (Austin, Johnston, Morgan 2006, Okvat, Zautra 2011). Draper a Freedman (2010) rozdělily účely, výhody a motivaci pro účast na komunitním zahradničení do 11 hlavních okruhů, které tvoří zdraví, nezávadné potraviny, hospodářský rozvoj, vzdělávání mládeže, využití a zachování otevřeného prostranství, předcházení kriminalitě, volnočasové aktivity a rekreace, zkrášlování okolí, sociální interakce, rozvíjení společenských vztahů a komunitní organizace.

3.4 Přínos komunitních zahrad

3.4.1 Přínos pro jednotlivce

Komunitní zahradničení je chápáno jako způsob, kterým lze zvýšit dostupnost a příjem ovoce a zeleniny, neboť může nabídnout cenově dostupný a pohodlný přístup k čerstvým produktům, především pro městské obyvatelstvo (Alaimo a kol. 2008).

Komunitní zahrady jsou spojeny nejen se zvýšenou konzumací ovoce a zeleniny, ale také s vyšší fyzickou aktivitou a lepším duševním zdravím (Hale a kol. 2011). Zahradničení je jedno z často praktikovaných typů cvičení, které patří do středně těžké až těžké fyzické aktivity a které 59 % mužů a 42 % žen ve Spojených státech označilo jako zdroj cvičení ve svém volném čase (Armstrong 2000).

Kromě hmatatelných výhod zahradničení, jako je například snížení nákladů na potraviny, je přínosem zahrad naplnění přání pobývat více času ve venkovním prostředí. Lidé hodnotí zahradničení jako cenný způsob trávení volného času či jako způsob relaxace a získání dobrého pocitu z vykonané práce (Okvat, Zautra 2011). Studie komunitních zahrad v Baltimoru zjistila, že pro některé uživatele je přínosem to, že nemusí tak často chodit do vzdálených supermarketů (Mikovcová 2013). Další výhodou zahradničení může být podle Draper a Freedman (2010) následný prodej vypěstovaných produktů na trzích, nebo restauracím.

V kalifornských komunitních zahradách byly na základě průzkumů a rozhovorů Stuarta (2005, cit. v Okvat, Zautra 2011) zkoumány účinky zahradničení na náladu a stres. Výsledky ukazují, že komunitní zahradu považují respondenti za klidné útočiště. Účast na životě v komunitní zahradě zmírňuje hladinu stresu, pomáhá odstranit negativitu, je motivující a veskrze pozitivní. Kingsley (2009, cit. v Okvat, Zautra 2011) popisuje městské komunitní zahrady nejen jako útočiště, ale i jako místa, která zahrádkářům dodávají pocit důležitosti a zapojení se do sociálních sítí.

Komunitní zahrady v San Francisku slouží i jako část rehabilitačních programů pro jedince s mentálním postižením (Draper, Freedman 2010).

3.4.2 Přínos pro lokalitu a životní prostředí

Komunitní zahrady jsou charakteristické svou schopností integrovat a dát do souladu produkci potravin s péčí o životní prostředí a občanskou angažovaností. Komunitní zahrady napomáhají, co se životního prostředí týče, revitalizací zanedbaných a degradovaných pozemků. Občanská angažovanost pak zahrnuje budování vztahů, spolupráci při mobilizaci zdrojů a prohloubení pozitivních sousedských vztahů (Krasny, Tidball 2009). Zahrady bývají často vytvářeny za účelem revitalizace nízkých až středně příjmových částí měst (Okvat, Zautra 2011).

Při formování zahrad v městském prostředí sehrává v současné době významnou roli i estetika. Komunitní zahrady ve městě Flint (USA, stát Michigan) byly založeny díky dobročinné sbírce v sousedství. Většina zahrad byla vytvořena především za účelem zlepšení vzhledu místních čtvrtí (Alaimo a kol. 2008).

Výzkumy komunitního zahradničení také ukazují, jak jsou zahrady důležité pro celkový rozvoj komunit problémových čtvrtí. Studie (Ohmer a kol. 2009) odhalila, že komunitní zahrady nejsou používány jen na pěstování vlastních potravin, květin či jiné vegetace, ale slouží také jako kulturní a společenské centrum, kde se scházejí obyvatelé, pořádají různé společenské akce a socializují se sousedy, novými obyvateli a ostatními návštěvníky. Tím, že uživatelé blíže poznají své sousedy prostřednictvím účasti v zahradě, se zvyšuje i pocit bezpečí v sousedství (Ohmer a kol. 2009). Komunitní zahrady jsou chápány jako bezpečná místa a jejich existence přispívá k prevenci zločinu (Alaimo et al., 2008; Ferris et al., 2001; Henderson & Hartsfield, 2009; Ohmer et al., 2009; Pudup, 2008; Schmelzkopf, 2002, cit. v Draper, Freedman 2010). Založení komunitní zahrady je tak považováno za jeden z nástrojů, který může přispět ke snížení kriminality v jejich okolí.

Na lokální úrovni jsou komunitní zahrady stále více oceňovány pro své terapeutické účinky. Rovněž jsou jakousi lupou, prostřednictvím níž mohou být zkoumány vztahové procesy, které propojují osoby s péčí o prostředí a zdraví. Stávají se rovněž místem, kde jejich uživatelé mohou navázat emocionální vztahy s ostatními lidmi v zahradě (Hale a kol. 2011).

Komunitní zahrady vnášejí do měst jiný druh zeleně. Mohou zvýšit rozmanitost, a to nejen rostlinných a živočišných druhů, ale mohou též nabídnout jiné možnosti trávení volného času v městských oblastech. Jsou malého měřítka, využívají jednoduché

technologie a jsou řízené zdola, díky čemuž mohou mít mnohem větší potenciál něco změnit na mnohem větším území (Samková 2013).

Komunitní zahrady mohou napomáhat snižování emisí skleníkových plynů, kupříkladu pěstováním potravin na lokální úrovni se snižuje spotřeba energie a emise uhlíku, které jsou spojené s dopravou potravin ze vzdálených oblastí. Dále se díky komunitnímu zahradničení snižuje spotřeba energie, která je spojená s masově produkovánými potravinami, které musí být speciálně baleny, chlazeny a v obchodech i následně osvětlovány. Podle Okvata a Zautry (2011) snižuje zahradničení emise, neboť hodina strávená zahradničením je hodina, kterou člověk nestrávil užíváním počítače nebo jiného elektronického zařízení, ani ji nestrávil v žádném vnitřním prostoru, ve kterém by využíval energii na osvětlování, topení či chlazení. Autoři dále uvádějí, že komunitní zahrady mohou také zužitkovat velké množství organických látek a zbytků prostřednictvím procesu kompostování, což následně může posloužit jako vedlejší produkt, využitelný coby hnojivo pro pěstované rostlinstvo. Přidanou hodnotu tvoří i pocit jistoty, že potraviny neobsahují žádné pesticidy či herbicidy.

3.4.3 Společenský přínos

Komunitní zahrady často vzejdou z iniciativy místních obyvatel, kteří chtějí něco ve svém společenském a přírodním prostředí změnit, což má jak společenský přínos, tak dopad na okolní prostředí (Krasny, Tidball 2009). Zahrady podporují udržování soudržnosti, podporují sociální začleňování a celkově vedou k pozitivním sociálním procesům, které v konečném důsledku přispívají k vyšší kvalitě života (Hale a kol. 2011).

Mnoho komunitních zahrad slouží obecně čtvrti, komunitě či obci. Řada jich má ale zvláštní sociodemografické nebo programové zaměření, například pro určité věkové skupiny (děti, důchodce), sociálně-ekonomické skupiny (lidi s nízkými příjmy) nebo pro specifické skupiny populace (týrané ženy, mentálně postižené obyvatele).

Austin, Johnston a Morgan (2006) zkoumali komunitní zahrady nacházející se v seniorských centrech. Zahrady v seniorských centrech nebo zahrady nacházející se u seniorského bydlení představují ideální příležitost pro podporu zdravého životního stylu seniorů. Tyto komunitní zahrady přinášejí starým lidem výhody v podobě zvýšené fyzické aktivity, ekonomických a nutričních výhod, tělesné a duševní pohody, stejně jako

možnost zintenzivnění sociálních kontaktů. Výsledky studie (Austin, Johnston, Morgan 2006) prováděné na osobách ve věku 65 let a více ukázaly, že sami senioři věří, že je zahradničení udržuje mentálně a fyzicky aktivní, navíc mohou lépe rozvíjet vztahy s ostatními zahrádkáři. Ze zahradničení mají dobrý pocit i díky vykonané práci, uznání a v neposlední řadě možnosti sdílet „plody své práce“ s ostatními. V roce 2004 vybralo Ministerstvo zdravotnictví státu New York komunitní zahradničení jako jednu ze součástí *Kroků ke zdravějšímu New Yorku*.

Zahrady mají také potenciál šetřit peníze, podporovat znalosti o místním životním prostředí a sloužit jako alternativa k neudržitelnému životnímu stylu (Hale a kol. 2011). Studie Rutgers University zjistila, že průměrná komunitní zahrada v New Jersey vyprodukuje zeleninu v hodnotě přibližně 500 dolarů, zatímco průměrné náklady na vstup byly pouze 25 dolarů 11 centů (Alaimo a kol. 2008). Například výzkum v 501 komunitních zahradách ve Philadelphii zjistil, že v jednom roce uživatelé zahrad vyprodukovali ovoce a zeleninu v hodnotě téměř 2 milionů amerických dolarů, čímž pomohli zásobit 2 800 rodin, které se na fungování zahrad přímo podílely. Zahradníci vědomě sázeli ovoce a zeleninu, které byly v místních obchodech nedostupné nebo příliš drahé, a část produkce se také rozhodli věnovat starším občanům, bezdomovcům či chudým rodinám, čímž umožnili přístup k těmto potravinám všem lidem v komunitě (Draper, Freedman 2010). Jak uvádí Okvat a Zautra (2011), společné zelené prostory umožňují posílení a rozšíření sociálních vazeb mezi sousedy, poskytují vyšší pocit bezpečí a možnost lépe se adaptovat na život ve čtvrti. Zelený prostor je těmito autory chápán jako místo, jenž může sloužit jako základ pro budování místní komunity.

King (2008, cit. v Okvat, Zautra 2011) popisuje komunitní zahrady jako modely odolnosti. Podle něj přispívají k pružnosti komunity i tím, že kromě výše zmíněného zvětšení prostoru pro komunikaci a sdílení informací dochází mezi členy zahrad k záměrnému vzdělávání a „spoluučení“.

3.5 Typy komunitních zahrad

Ferris, Norman a Sempik (2001) vytvořili seznam typů zahrad. Východiskem pro tento soupis jim byly zahrady, které navštívili v Sanfranciském zálivu. Jednotlivé typy zahrad nejsou definovány pouze jedinou funkcí či záměrem, naopak, zahrady jsou velmi často zkombinovány z více funkcí najednou, v určitých bodech splývají a v některých si naopak zachovávají vlastní specifikum. Uvedené typy zahrad byly aktivně podporovány vybranými komunitami, charitativními či městskými granty.

Tabulka 1: Typy komunitních zahrad

Typ zahrady	Stručný popis
<i>Volnočasové zahrady</i>	Zřejmě nejvíce rozšířený typ zahrad. V zahradách se vedle políček, na kterých zahradníci pěstují květiny a zeleninu, nachází i místo na piknik. Velmi často vznikly na zanedbaných místech, která byla používána zejména drogovými dealery.
<i>Dětské a školní zahrady</i>	Zahrady, na kterých jsou pěstovány květiny a zelenina, ale i hospodářská zvířata. Nabízejí mnoho aktivit pro děti i jejich rodiče; některé z těchto zahrad se snaží pěstováním zeleniny zásobit školní jídelnu.
<i>Podnikatelské zahrady</i>	Účel těchto zahrad je různorodý, ale je jasně veden potřebou zmírnit chudobu a sociální vyloučení ve znevýhodněných čtvrtích. Plodiny se pak prodávají lokálním maloobchodníkům na místních trzích.
<i>Kriminálně výchovné zahrady a pracovní a výškolovací zahrady</i>	Zahrada je vytvořena za účelem vymanění se z lokální drogové scény. Prevence

	kriminality mezi vězni je dalším z důvodů vzniku těchto zahrad
<i>Léčebné a terapeutické zahrady</i>	Zahrady jsou důležitou součástí poskytování komunitní péče. Nabízejí rehabilitační programy pro sociálně vyloučené osoby.
<i>Sousedské parky</i>	Druh veřejných parků vznikající ve městech, která nemají dostatek financí na jejich založení. Obyvatelé městské části ve spolupráci s úřadem vydělali peníze a za pomoci dobrovolníků vytvořili příjemný a dostupný malý park na místě bývalého parkoviště.
<i>Zahrady či parky zaměřené na ochranu životního prostředí</i>	Typ komunitních zahrad s důrazem na ochranu životního prostředí a udržitelný způsob nakládání s krajinou.
<i>Ukázkové zahrady</i>	Funkcí zahrady je naučit obyvatele města kompostování, organickému zahradničení a udržování vodních toků.

Zdroj: převzato a upraveno z Ferris, Norman a Sempik (2001)

3.6 Komunitní zahrady jako součást veřejného prostoru?

Komunitní zahradu od soukromé zahrady odlišuje fakt, že je považována za zahradu veřejnou co se vlastnictvím, přístupem a demokratickou kontrolou týče (Ferris, Norman, Sempik 2001). Dále autoři uvádějí, že komunitní zahrady jsou mezinárodně uznávanou strategií pro udržování otevřených prostorů a zeleně, vhodných pro trávení volného času a provozování rekreační aktivity (Ferris, Norman, Sempik 2001).

Stejný názor na přínos komunitních zahrad zastávají i Draper a Freedman (2010), kteří vidí hlavní pozitivum v zachování otevřených prostranství ve venkovském i městském prostředí.

Na rozdíl od městských parků je mnoho komunitních zahrad definováno jako „otevřené prostranství organizované komunitou“, což znamená, že jsou navrženy, vytvořeny a udržovány místními obyvateli a odrážejí jejich kulturní tradice, kreativitu a estetiku, ale i potřeby okolí (Saldivar-Tanaka, Krasny 2004). Členům komunit nabízejí i možnost účastnit se plánování a navrhování otevřených prostranství ve čtvrtích, ve kterých chybí finanční zdroje.

Saldivar-Tanaka a Krasny (2004) se zabývaly hispánskými komunitními zahradami v New York City. Zahradníci využívající hispánských komunitních zahrad v této studii žijí převážně v chudých čtvrtích New Yorku, ve kterých mají obyvatelé minimální možnost využívat ostatní otevřená prostranství a městské parky. Cena dopravy pětičlenné rodiny do veřejného parku představuje pro rodinu s nízkým příjmem významný finanční výdaj. Komunitní zahrady vyskytující se v chudinských čtvrtích jsou tak alternativou ke klasicky navrženým parkům, které se většinou vyskytují v bohatších částech města a nejsou jednoduše dostupné pro chudší obyvatele měst.

V mnoha hispánských zahradách prezentují rovněž obyvatelé svůj původ a kulturní tradice.

Nejdůležitější rolí hispánských zahrad je rozvoj komunity a to jejím začleněním do organizačních struktur, pocitem sdílené odpovědnosti a spolurozhodováním o dění v zahradě.

4 JINÉ FORMY ZAHRADNIČENÍ VE MĚSTĚ

4.1 Guerrilla gardening

Guerrilla gardening (v češtině překládáno také jako partyzánské zahradničení) má základy v městském zahradničení, konkrétně v komunitním zahradničení (Zanetti 2007). Někteří autoři považují guerrilla gardening jako prvek vztahu mezi člověkem a jeho okolím, respektive člověkem a půdou, a proto ji řadí k městskému zemědělství (Craneová 2011). V delším historickém kontextu se jedná především o vyústění nespokojenosti občanů s pokračujícím rozvojem urbanismu a snahou pozvednout a zdokonalit špatně využívané nebo vůbec nevyužívané městské plochy (Mik 2013). Guerrilla gardening je podle Brace (rok neuveden) jednoznačně městským fenoménem.

Guerrilla gardening má podobu nedovoleného pěstování na opuštěné a zanedbané půdě, která může být v soukromém i veřejném vlastnictví, a snaží se tak zpochybnit význam veřejného prostoru (Brace, rok neuveden).

Guerrilla gardening se zaměřuje na „místa bez zřejmého vymezení“. Jedná se většinou o trojúhelníkové kousky trávy mezi cestami, ladem ležící a odpadky poházenou zemi uprostřed kruhového objezdu, zapomenuté jámy po pokácených stromech či jakékoliv osázené plochy, které jsou plné plevele. Jelikož je vlastnictví těchto prostorů neurčité, leží většinou ladem. Guerrilla gardening tyto zanedbané a opuštěné prostory bez povolení kultivuje (Brace, rok neuveden).

Craneová nazývá „místa bez zřejmého vymezení“ jako „místa“. Účastníci guerrilla gardening žijí většinou poblíž těchto „míst“, které se později mohou stát i místem pro setkávání. Akce guerrilla gardening většinou nejsou podporovány státními organizacemi, jsou spontánní a vedeny individuálně či skupinou jednotlivců (Craneová 2011), stejně tak se těchto akcí aktéři účastní anonymně (Brace, rok neuveden). Někteří vzešli z komunitních zahrad a podporují ideologii městského zemědělství a širšího přístupu k lokálně produkovaným potravinám pro méně bohaté obyvatele (Hardman a kol. 2011). Jak uvádí Craneová (2011), guerrilla gardening je pro většinu účastníků více než pouhá potřeba zahradničení, je to zásah do veřejného prostoru, avšak většina kolemjdoucích si myslí, že jde o činnost městských služeb.

Guerrilla gardening se dá podle Zanettiho shrnout jako „jakékoli dobrovolné a potenciálně nedovolené zahradničení v prostoru, který je nějakým způsobem považován

za veřejný a vůči němuž zahradníci nemají žádná přímá či explicitní vlastnická práva“ (Zanetti 2007, v abstraktu).

4.2 Zahrádkářské kolonie

Jak uvádí Keyzlarová (2007), zahrádkářské kolonie vznikaly od 19. století, kdy je navrhoval německý lékař dr. Schreber. Podle něj byly zahrady ideálním sociálním prostorem pro společné trávení času celé rodiny. Původně byly zahrádkářské kolonie zakládány na okrajích měst, ale v současnosti jsou mnohdy obklopeny městskou zástavbou (Buček 2007).

Ve válečných obdobích byly zahrádkářské kolonie jedním ze zdrojů obživy pěstitelů, kteří se tak mohli alespoň z části samozásobit. Od 90. let 20. století je funkce zahrádkářské kolonie spíše rekreační. Přesto se členové některých kolonií snaží řešit problematiku zániku zahrádkářských kolonií a čelí tlaku ze strany developerů na využití pozemku zahrádkářské kolonie k výstavbě residenčních či komerčních projektů. Významnou roli hrají zahrádkářské kolonie i při udržování stability životního prostředí ve velkoměstech (Keyzlarová 2007).

Buček (2007) uvádí, že v současnosti sociální význam zahrádkářských kolonií převyšuje význam produkční. Vzhledem ke stárnutí populace a narůstajícímu počtu seniorů ve městech se bude sociální význam zahrádek zřejmě stále zvyšovat. Jak uvádí Buček (2007) dále, část zahrádkářských kolonií plní v Brně i některé funkce parků.

Stejně jako v komunitních zahradách se i v zahrádkářských koloniích udržuje sociální soudržnost prostřednictvím vzájemného půjčování a sdílení náradí či zkušeností (Hošková a kol. 2008).

Mezi jednotlivými zahradami často nejsou žádné ploty či jiné oddělující zábrany, ale kolonie jako celek bývají opatřeny plotem a vstupy do nich jsou zamykány, díky čemuž je prostor uvnitř kolonie považován rovněž za bezpečný (Hošková a kol. 2008).

Hošková a kol. (2008) upozorňují i na fakt, že zahrady velmi často nejsou situovány na pozemku samotných zahrádkářů, což může zavdat příčinu k soudním přím, které mohou vyústit v boj o přežití či definitivní zrušení takovýchto kolonií. Zahrádkáři si především stěžují na špatnou komunikaci s městem a jako křivdu vnímají zvyšující se poplatky za nájem zahrady. Na druhé straně se obávají, že o zahradu přijdou.

Keyzlarová (2007, s. 23) k tomu dodává, že jestliže se zahrádkářská kolonie zruší, její plocha by měla být nahrazena „environmentálně ekvivalentními plochami“.

V 90. letech 20. století docházelo k rušení zahrádkářských kolonií především kvůli masivní výstavbě obytných celků na periferii měst (Miovská 2009). Autorka dále uvádí, že některé kolonie zanikají i z důvodu majetkových problémů a některé končí samovolně.

4.2 Rozdílnost typů městského zahradničení

Guerrilla gardening je vyústěním nespokojenosti občanů s rozvíjícím se urbanismem a projevem společenského protestu s cílem provokovat a vyvolat zájem veřejnosti o své okolí. Snaží se zvelebit málo nebo špatně využívané plochy, což je rys typický i pro komunitní zahrady. V případě guerrilla gardening se jedná o nedovolené pěstování a zvelebování pozemku, který není ve vlastnictví aktérů, čímž se od komunitních zahrad liší. Další odlišností je také velikost revitalizovaných ploch – zatímco guerrilla gardening se zaměřuje na prostorově menší plochy, jako jsou trojúhelníkové kousky trávy mezi cestami nebo tráva uprostřed kruhového objezdu, komunitní zahrady se orientují na větší pozemky.

Zahrádkářské kolonie jsou v České republice tradičním místem setkávání různých lidí. Vedle ekologické a samozásobitelské funkce mají stejně jako komunitní zahrady i funkci sociální. Rozdílem však je, že zahrádkářské kolonie jsou umístěvané spíše na periferiích měst a půda není v majetku zahrádkářů, ale patří nejčastěji obci (Škantová 2009). Na rozdíl od zahrádkářských kolonií nejsou komunitní zahrady zaměřeny především na pěstování, ale pěstování je nástrojem pro posilování vztahů místní komunity (Lankašová 2013).

B PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE

Ve své výzkumné části jsem se rozhodla využít kvalitativní výzkum. Jak uvádí Creswell (1998, cit. v Hendl 2008, s. 48), kvalitativní výzkum je „proces hledání porozumění, založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“. Následující tabulka 2 shrnuje některé výhody a nevýhody kvalitativního výzkumu:

Tabulka 2: Výhody a nevýhody kvalitativního výzkumu

výhody	nevýhody
získává podrobný popis při zkoumání jedince, skupiny nebo události	získaná znalost nemusí být všeobecně platná pro veškerou populaci a pro jiná prostředí
umožňuje studovat procesy	analýza dat i jejich sběr jsou často časově náročné
hledá lokální příčinné souvislosti	je obtížné provádět kvantitativní predikce
zkoumá fenomén v přirozeném prostředí	výsledky jsou snadněji ovlivnitelné výzkumníkem

Zdroj: převzato a upraveno z Hendl (2008)

Jako metodu kvalitativního sběru dat jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor, neboli rozhovor pomocí návodu. Jak uvádí Hendl (2008), jedná se o seznam otázek nebo témat, která se musí probrat, ale je na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí informace získá. Jako každá metoda, i rozhovor má své výhody a nevýhody, které shrnuje tabulka 3.

Tabulka 3: Výhody a nevýhody metody rozhovorů

Výhody	Nevýhody
užitečné, pokud nelze pozorovat	informace filtrovaná respondentem
lze zaznamenat i minulost	přítomnost výzkumníka může vést ke zkreslení
dovoluje kontrolu sběru dat	často v umělých podmínkách

Zdroj: převzato a upraveno z Hendl (2008)

Polostrukturované rozhovory byly realizovány s 11 zakladateli pražských komunitních zahrad, které se zaregistrovaly na stránkách organizace KOKOZA. Všechny komunitní zahrady, které jsem oslovila s žádostí o rozhovor, mi rozhovor poskytly. Před využitím informací z webového portálu stránek KOKOZA jsem se snažila nalézt co nejvíce komunitních zahrad pomocí internetového vyhledávání. Podařilo se mi nalézt několik webových stránek pražských komunitních zahrad. Jelikož na stránkách KOKOZA byly mezi projekty komunitních zahrad připojeny i zahrady, které neměly vlastní internetové stránky a nebylo možné je vyhledat jiným způsobem, a poněvadž všechny zahrady, jejichž internetové stránky jsem pomocí vyhledávače našla, zde byly taktéž připojeny, zvolila jsem jako hlavní zdroj informací webové stránky organizace KOKOZA. Z této webové stránky jsem čerpala informace i o ostatních komunitních zahradách v České republice pro vytvoření mapy, která je v Příloze 2. Vybrané komunitní zahrady patří mezi nejznámější a nejnavštěvovanější zahrady v Praze. Šest z celkových jedenácti rozhovorů se zakladateli komunitních zahrad bylo po předchozím souhlasu nahráváno na diktafon a následně ručně přepsáno do programu MS Word 2007. Ve zbylých pěti případech byly poznámky zapisovány do archu s otázkami.

Rozhovory probíhaly po předchozí e-mailové dohodě v dubnu a květnu 2014. Průměrný rozhovor trval asi 20 minut a většina rozhovorů byla provedena přímo v dané komunitní zahradě, v jednom případě proběhl rozhovor v kavárně a v jednom případě se jednalo o telefonický rozhovor. Všichni dotazovaní byli sdílní a trpělivě odpovídali na všechny otázky. V několika případech se dokonce na odpovídání otázek podílelo více lidí, ať už spoluzakladatel dané komunitní zahrady či uživatel zahrady.

Jak uvádí Hendl (2008, s. 169) „způsob, jakým je otázka formulována, patří mezi nejdůležitější prvky, které určují, jak bude respondent odpovídat“. Proto jsem se snažila

klást otázky co nejméně ovlivňující odpověď, popřípadě jsem se snažila respondenty k nějaké odpovědi dovést jinými dotazy.

Po několikerém přečtení textu a zvýraznění podstatných částí pro můj výzkum jsem mohla přejít ke kódování a samotné analýze rozhovorů. Podstatné části rozhovorů byly kódovány v nejlepší případě jednoslovným kódem, pokud to nebylo možné, bylo zvoleno sousloví. Poté byly kódy stejného nebo velmi podobného významu shrnuty do nadřazené kategorie. Tímto postupem a jeho následným opakováním byly získány odpovědi na prezentované výzkumné otázky.

Podle seznamu typů komunitních zahrad, který vytvořili Ferris, Norman a Sempik (2001), jsem se snažila zjistit, zdali se v Praze nacházejí zahrady spadající do kategorie *Kriminálně výchovné zahrady a pracovní a vyškolovací zahrady a Léčebné a terapeutické zahrady*. Z vazební věznice v Praze na Pankráci jsem neobdržela žádnou odpověď. Lze tedy pouze hypoteticky předpokládat, že tento typ v Praze není zastoupen. Z odpovědi Psychiatrické nemocnice Bohnice jsem se dozvěděla, že celý areál nemocnice lze považovat za komunitní zahradu, a ačkoliv si zde klienti nemají možnost sami nic pěstovat, nachází se zde arboretum a celý areál je přístupný široké veřejnosti. Pravidelně se zde rovněž konají různé kulturní a společenské akce, například cyklistické závody pro děti, různé turnaje, multižánrový festival Babí léto či tradiční divadelní a hudební festival Mezi ploty. Z uvedených poznatků lze vyvodit následující: areál Bohnice splňuje předpoklad veřejně přístupného prostranství, nabízí různorodé využívání a je i hojně navštěvován, přesto však nespĺňuje klíčovou podmínku komunitních zahrad, kterou je vlastní pěstování, a proto je vhodnější nazývat okolí nemocnice spíše parkem než komunitní zahradou.

6 KOMUNITNÍ ZAHRADY V PRAZE

Přestože první komunitní zahrada v České republice byla založena v Brně, v současnosti se nejvíce zahrad nachází na území hlavního města Prahy. Lidé zde hospodaří na vlastním vymezeném prostoru nebo na společném poli, kde kolektivně pěstují ovoce a zeleninu, o které se potom dělí (Mikovcová 2013). V některých zahradách, jmenujme například Prazelenina, ZEBRA či Plechárna, se nepěstuje v zemi, ale v pytlích, kdy každý jedinec obhospodařuje svůj pytel. Jak uvádí Twiss a kol. (2003), lidé mohou hospodařit i v kontejnerech na střeších, tento způsob pěstování se však prozatím v České republice neuchytil. Možná je jen otázkou času, kdy Pražané objeví tyto nové prostorové možnosti a po vzoru velkých zahraničních metropolí začnou s pěstováním i na střeších.

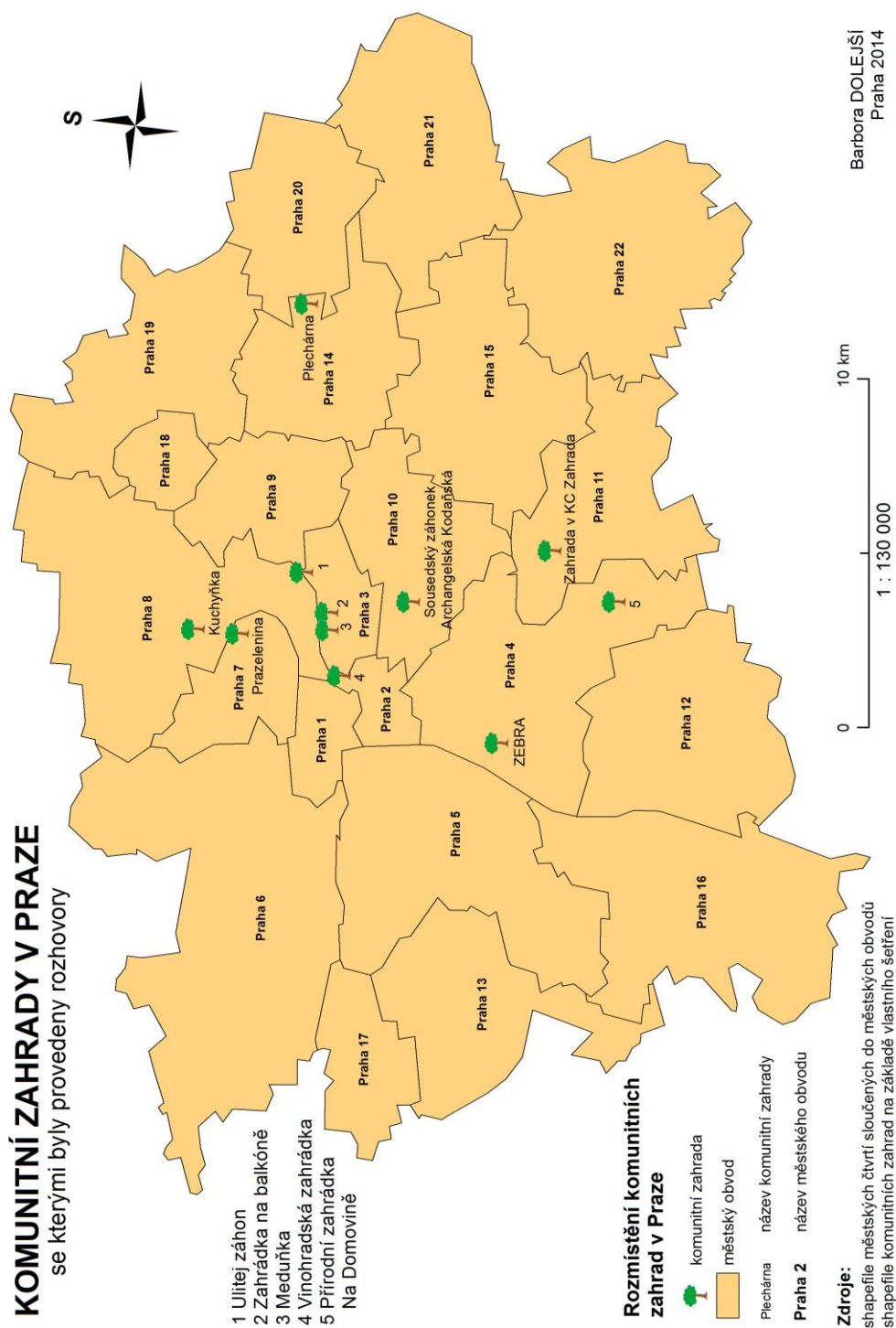
Ačkoli se počet komunitních zahrad v Praze v posledních letech zvýšil, stále připadá 1 zahrada na 130 000 obyvatel. Pro porovnání v New Yorku je to zhruba 1 zahrada na 12 000 obyvatel (Lankašová 2013). V obrázku 1 jsou znázorněny komunitní zahrady v Praze, se kterými byly v rámci výzkumu provedeny rozhovory. Navštívené komunitní zahrady nebyly v provozu déle než tři roky. Je možné, že v rámci šetření nebyly identifikovány všechny existující komunitní zahrady na území hlavního města, ale jak jsem zmínila výše, ve své práci jsem se zaměřila na 11 pražských komunitních zahrad, které se zaregistrovaly na stránkách KOKOZY.¹

Nejvíce zahrad se nachází ve vnitřním městě, v Praze 3 – Žižkově. Dvě zahrady jsou umístěny ve velmi těsné blízkosti, pouze o ulici vedle, třetí zahrada, pojmenovaná Ulitej záhon, je o kousek dál na pozemku, který spravuje místní Dům dětí a mládeže Ulita. První ze žižkovských zahrad, registrovaná pod jménem Zahrádka na balkóně, se nachází ve vnitrobloku činžovního domu, druhá, komunitní zahrada Meduňka, vznikla na církevním pozemku na rohu ulic přímo naproti parku. Další je Vinohradská zahrádka v Praze 2, kterou lze nalézt ve vnitrobloku činžovního domu. Komunitní zahrada Sousedský záhonek Archangelská Kodaňská v Praze 10 se nachází na prostranství mezi dvěma činžovnými domy, jejichž obyvatelé jsou zatím jedinými návštěvníky zahrady, stejně jako je tomu u Vinohradské zahrádky. Zřejmě nejznámější, a podle výsledků mého výzkumu i nejnavštěvovanější komunitní zahrada, Prazelenina, se nalézá v Praze 7 – Holešovicích, bývalé industriální čtvrti, která se postupně stává residenční oblastí,

¹ KOKOZA, o. p. s. je nezisková organizace, která propaguje pěstování a kompostování ve městě a také městské zahrady a kompostárny zakládá – www.kokoza.cz

na vybetonovaném pozemku v areálu bývalého holešovického pivovaru. To znamená, že se zde pěstuje v pytlích. Další zahrada je umístěna taktéž v Praze 7 – Tróji v části Kuchyňka, podle níž je i nazvaná. Jedná se o rozlohou největší komunitní zahradu, která se rozprostírá na území bývalé zahrádkářské kolonie. Komunitní zahrada ZEBRA na okraji Braníku v Praze 4 revitalizuje pozemek, který býval v minulosti znečišťován odpadky a byl obýván lidmi bez domova. V Praze 4 – Libuši na sídlišti se nalézá Přírodní zahrádka Na Domovině, která revitalizuje nevyužívané plochy kolem panelového domu. Jedná se o jedinou neoplocenou komunitní zahradu v Praze. V Praze 4 – Chodově vznikla Zahrada v KC Zahrada, a jak název naznačuje, využívá pozemku u kulturního centra. Tato komunitní zahrada se zaměřuje především na propagování zahradničení a kompostování ve městě a letos se její zakladatelky chystají otevřít na Chodově další zahradu. Poslední zahradou, kterou jsem navštívila, je komunitní zahrada Na Plechárně, která se nachází v Praze 9, u sídliště na Černém Mostě, poblíž kulturního a společenského centra Plechárna. Fotografie z jednotlivých zahrad jsou obsaženy v Příloze 3.

Obrázek 1: Mapa komunitních zahrad v Praze

Zdroj: vlastní šetření

V následující části bakalářské práce jsou uvedeny a shrnuty nejdůležitější poznatky zjištěné z rozhovorů vedených se zakladateli vybraných komunitních zahrad.

6.1 Vznik komunitních zahrad

První komunitní zahrady na území hlavního města Prahy byly založeny v roce 2012, konkrétně se jednalo o 5 zahrad – Prazelenina, Zahrada v KC Zahrada, Vinohradská zahrádka, Přírodní zahrádka Na Domovině a Zahrádka na balkóně. V roce 2013 přibýly další 4 zahrady, Ulitej záhon, Kuchyňka, ZEBRA a Sousedský záhonek Archangelská Kodaňská. Nejnovější zahrady vzniklé letos jsou Plechárna a Meduňka.²

Nejčastěji se komunitní zahrady nacházejí na soukromém pozemku, konkrétně se jedná o 4 zahrady. Další 3 zahrady leží na pozemku městské části a 2 na firemním pozemku. Jedna zahrada se nachází na církevním pozemku a jedna na magistrátním.

Při zakládání komunitních zahrad spolupracovali jejich zakladatelé nejčastěji s městskými částmi, byť jen okrajově, které jim například poskytly kvalitní zeminu. Některé zahrady spolupracovaly pouze s městskou částí, jiné kooperovaly i s dalšími subjekty, jako například s architektem, zahradnictvím, kulturním centrem, jinou komunitní zahradou, občanským sdružením nebo církví. Čtyři komunitní zahrady s nikým nespolečněly.

„... ne, ty začátky byly opravdu partyzánský, pozemek sice patří domu, ale já jsem v podstatě vždycky jenom oznámila na nástěnce, co se chystám dělat...“ (respondent 7)

Čtyři komunitní zahrady nevyužily žádnou finanční pomoc. Kromě jednoho případu se jednalo i o zahrady, které při zakládání s nikým nespolečněly. Zbylé zahrady využily nejčastěji grant od městské části, v níž se nacházejí, nebo grant od nadace

² Na konci května 2014 byla na Praze 2, přímo naproti Vinohradské zahrádce, otevřena nová komunitní zahrada Smetanka a na začátku července 2014 byla na Praze 11 ve Vidímově ulici otevřena obecně prospěšnou společností KOKOZA druhá komunitní zahrada.

Via.³ Jedna komunitní zahrada dostala finanční částku od jiné zahrady a další zahrada čerpá finance z Nadace Telefónica O2 z projektu Think Big.

Očekávání jednotlivých zakladatelů spojená se vznikem zahrad byla různá. Tři zahrady neměly žádné předem stanovené cíle. Zakladatelé ostatních komunitních zahrad chtěli realizovat vlastní zálibu v zahradničení, vypěstovat si nějaké plodiny, poznat lépe lidi z domu a zapojit je do společných aktivit, něco ve svém okolí změnit nebo ověřit, zda tento koncept může fungovat i v České republice. Zakladatelé dvou komunitních zahrad očekávali určitý omezený zájem, kolem deseti lidí, ale počet byl nakonec mnohem větší. Jedna z komunitních zahrad, ZEBRA, byla založena poté, co o ni lidé ve výzkumu projevíli zájem.

„... no pro nás vlastně úspěch toho projektu provázelo to, že se ta zahrada rozjede a že se ověří, že ten koncept tady v Čechách může fungovat...“ (respondent 9)

Zakladatelé komunitních zahrad se velmi často inspirovali komunitními zahradami v zahraničí (Anglie, Německo, Dánsko). Novější zahrady pěstující v pytlích se navíc často inspirovali i v komunitní zahradě Prazelenina. K založení je vedla myšlenka vytvořit místo pro setkávání a komunikaci sousedů, pěstování nebo aktivní trávení volného času. Dva zakladatelé odůvodňují vznik jako reakci na to, že městský prostor je často nevyužitý. Zakladatelky jedné zahrady uvedly, že chtěly dělat něco, co je bude bavit a živit zároveň, a tak se rozhodly založit komunitní zahradu. Zahrada Ulitej záhon byla založena také díky tomu, že vedoucí Domu dětí a mládeže Ulita chtěla rozšířit nabídku o environmentální aktivity. Dalšími pohnutkami, které vedly k založení zahrad, byly láska k přírodě a s jednou komunitní zahradou se počítalo již při zakládání kulturního centra. Důvody založení jednotlivých komunitních zahrad jsou uvedeny v tabulce 4.

³ Nadace VIA je soukromá nezávislá česká nadace, která vznikla v roce 1997 a která pomáhá jak prostřednictvím grantů, tak i nabídkou know-how ve formě konzultací či vzdělávání. Jedná se o největšího soukromého podporovatele komunitního rozvoje v ČR. – www.nadacevia.cz

Tabulka 4: Důvody vzniku komunitních zahrad, přínos komunitních zahrad a chápání komunitních zahrad jako specifických forem veřejného prostoru

	1. Jaké jsou důvody vzniku komunitních zahrad v Praze?	2. Jaký je přínos komunitních zahrad?	3. Jsou komunitní zahrady považovány jejich zakladateli za specifické formy veřejných prostor?
Komunitní zahrada 1	spolupráce, pěstování	revitalizace pozemku, sdružování sousedů či zahradníků, vlastní produkty, všímání si svého okolí	ano, podle zakladatelky jsou tak komunitní zahrady i definované – jako místo, kde se setkává veřejnost
Komunitní zahrada 2	oživení prostoru, spolupráce, pěstování	revitalizace pozemku, větší pocit bezpečí	ano, i když není zahrada otevřena 24 hodin denně; během akcí je otevřeno
Komunitní zahrada 3	oživení prostoru, prostor pro setkávání místních lidí	revitalizace pozemku, sdílení kontaktů a dovedností	ano, pokud by komunitní zahrada fungovala pro lidi z více domů
Komunitní zahrada 4	oživení prostoru, prostor pro setkávání místních lidí, pěstování	revitalizace pozemku, čistší prostředí	ano, ale pro vstup do zahrady, pokud se nekoná společenská akce, musí mít uživatelé klíče
Komunitní zahrada 5	v ČR chybělo, prostor pro setkávání místních lidí	revitalizace pozemku, čistší prostředí	ano, alespoň pár dní v týdnu by měla být zahrada otevřena veřejnosti
Komunitní zahrada 6	v ČR chybělo, prostor pro setkávání místních	revitalizace pozemku, čistší	ano, zahrada chce podněcovat zájem

	lidí, pěstování	prostředí	obyvatel o prostředí, ve kterém žijí a zvyšovat účast lidí na veřejném životě
Komunitní zahrada 7	oživení prostoru, prostor pro setkávání místních lidí	čistší prostředí, všímání si svého okolí	ano, lidé by měli převzít zodpovědnost i za prostor, který je za hranicemi jejich domu či bytu
Komunitní zahrada 8	oživení prostoru, prostor pro setkávání místních lidí, pěstování	revitalizace pozemku, všímání si svého okolí	ano, lidé mohou sami něco zorganizovat a zahrada jim poskytne zázemí a materiál
Komunitní zahrada 9	pěstování, zábava	revitalizace pozemku, vlastní produkty, sdružování sousedů či zahradníků	ano, lidé by do komunitní zahrady měli mít volný přístup, možnost se realizovat a potkat se se sousedy
Komunitní zahrada 10	pěstování, zábava	revitalizace pozemku, sdružování sousedů či zahradníků, sdílení kontaktů a zkušeností	ano, komunitní zahradu považují za společensky neutrální místo
Komunitní zahrada 11	oživení prostoru, prostor pro setkávání místních lidí, pěstování	revitalizace pozemku, sdružování sousedů či zahradníků	ano, částečně otevřený prostor – samotné záhonky budou od zahrady ještě odděleny

Zdroj: vlastní šetření

Armstrong (2000) zjistila, že převažujícím důvodem k zakládání komunitních zahrad je nedostatek volného prostoru pro soukromé zahradničení. Výzkum sice prokázal, že jedním z hlavních důvodů k založení zahrady je možnost pěstovat si vlastní zeleninu, ale neprokázal, že by některý z respondentů přímo zdůraznil problematiku vlastnictví soukromé zahrady, spíše se zakladatelé snažili vytvořit místo pro setkávání místních lidí, jak je uvedeno níže, kde by lidé mohli i zahradničit. V jedné zahradě přímo uvedli, že pěstování se sousedy je zábavnější než doma (respondent 2), a pokud se člověk nemůže dostavit na zahradu a zalít si květiny či zeleninu, sousedé ho zastoupí. Důvody založení komunitních zahrad jsou shrnuty v tabulce 4.

„... takže nás to nadchlo, ta myšlenka toho, že budeme mít možnost vytvořit místo ve městě, kde je možné aktivně pěstovat a kompostovat“ (respondent 9)

„... a chceme nějakým způsobem tenhle prostor oživit“ (respondent 8)

Při zakládání se komunitní zahrady převážně nesetkaly s žádnými výraznými komplikacemi, pouze pár zahrad uvedlo nějaké potíže, například neznalost úředníků o tomto konceptu, obavy lidí z myší z kompostérů či nutnost upravit pozemek před založením zahrady.

„... komplikací bylo to, že jsme nikdo předtím nic nepěstoval (smích)“ (respondent 8)

„Ano, například neznalost úředníků s tématem komunitní, sousedská zahrada. Irelevantní obavy a očekávání při jednání s MČ“ (respondent 5)

6.2 Fungování komunitních zahrad

Ve většině zahrad nejsou pevně stanoveny podmínky pro členství, zakladatelé zahrad je budou teprve vytvářet. Ve třech zahradách nejsou žádné podmínky pro přijetí, v jedné zahradě se vyžaduje pouze dodržování stanovených pravidel. Ve dvou zahradách uvedli, že nové členy přijmou, pokud budou mít kapacitu a pokud zájemce zaplatí roční poplatek. Poplatky se pohybovaly v rozmezí mezi 200 – 850 Kč/rok. Zahrady, které čerpaly finance z grantů, měly poplatky menší. V jedné zahradě se platí jednorázový

poplatek 2 500 Kč a roční poplatek se odvíjí podle toho, jak moc se chce uživatel podílet na společném pěstování. Za poplatek obdrží každý uživatel pytel (nebo prostor, kde si může pěstovat), hlínu, přístup k vodě a možnost půjčování si náradí.

„... ne, vůbec nemáme žádnou pevnou organizaci, jenom máme určitý jeden den v týdnu (...), kdy určitě jsme na té zahradě“ (respondent 7)

Komunitní zahrady nabízejí vedle prostoru pro scházení a pěstování i prostor pro workshopy a společenské aktivity. V některých zahradách je také možnost občerstvení v kavárně a téměř všechny zahrady poskytují možnost využití kompostéru.

Průměrně navštěvuje komunitní zahradu kolem 15 lidí. V jedné zahradě jsou kupříkladu zatím pouze 3 členové, naopak nejnavštěvovanější zahradou je Prazelenina, do které dochází zhruba 100 lidí. Oproti předchozím letům se počet členů v jednotlivých zahradách příliš neliší.

Převážná část zahradníků se do komunitní zahrady, kterou navštěvovali loni, vrátila i letos. Ti, co se letos znovu nepřihlásili, měli podle zakladatelů komunitních zahrad prvotní nadšení, ale neměli obvykle dostatek volného času. Většina respondentů však zároveň uvedla, že zatím nemají příliš podkladů o počtu zahradníků, z nichž by bylo možné vyvozovat určité závěry, jelikož komunitní zahrady nefungují příliš dlouhou dobu.

„... někdo se odstěhoval, někdo to časově nezvládal starat se o ten záhonek (...) možná to někomu prostě úplně nevyhovovalo třeba organizačně, ale to se ke mně jakoby nedostalo“ (respondent 11)

Komunitní zahrady jsou využívány především místními obyvateli, z nichž převážnou část tvoří rodiny s malými dětmi, které jsou doplněné mladými bezdětnými páry a seniory. Nejčastěji zmiňovanou věkovou kategorií byli lidé kolem 30 let, následované lidmi kolem 40 let. Pouze v jedné zahradě uvedli, že se jim daří částečně zapojovat i seniory, v ostatních zahradách se seniory doposud nepodařilo začlenit. Do třech komunitních zahrad docházejí teenageři z nízkoprahových klubů a jednu zahradu navštěvuje mateřská školka.

Téměř všechny zahrady mají vedoucí osobu (či osoby), která zahradu spravuje, přestože většina z nich by ráda, aby si lidé organizovali dění v zahradě především sami.

„... ale rádi bychom, aby se naši zahradníci přidali a sami tvořili program a dění v zahradě“ (respondent 5)

„... lidi spoléhají na to, že já tam přijdu jako ten řídicí člověk, což je právě ten problém, že je to závislý na jedné osobě... oni jsou všichni ochotní všechno udělat, ale je potřeba jim říct ty uděláš tohle, ty uděláš tohle“ (respondent 7)

Co se týče budoucnosti komunitních zahrad, jejich zakladatelé by velmi rádi vybudovali další zahradní vybavení, například skleníky, či provedli určité úpravy na zahradě, například ji rozšířili, zřídili toalety či zhotovili posezení s plachtou. Kupříkladu komunitní zahrada Meduňka chystá do budoucna pořídit hliněnou pec na pečení chleba či pizzy. Některé zahrady ale nemají cíle na více let dopředu, jelikož se nacházejí na pozemku, který není v jejich vlastnictví, a tudíž jejich budoucnost je nejistá. Zakladatelé jiných zahrad by si přáli, aby byly zahrady soběstačné, pokud jde o finance. V některých zahradách by rádi více zapojili seniory a také děti, například tím, že v zahradách postaví prolézačky a pískoviště.

Všichni zakladatelé komunitních zahrad bez výjimky věří, že komunitní zahrady mají v České republice potenciál a že se zde ujmou a stanou se trendem stejně jako v ostatních vyspělých státech. Podle některých respondentů se zde již dokonce ujaly.

„... já myslím, že už se ujaly... momentálně působí kolem 15 komunitních zahrad, a když to porovnáte s rokem 2012, kdy jsme byly 2, tak je to poměrně zajímavý nárůst... a ty zahrady pořád přibývají... takže si myslím, že už se to stalo“ (respondent 9)

6.3 Význam komunitních zahrad

Jako hlavní účel komunitních zahrad uváděli jejich zakladatelé nejčastěji schopnost sdružovat lidi, kteří se zde mají možnost potkat a seznámit se se stejně nadšenými jedinci či sousedy. Často zmiňovaným přínosem byl i vzdělávací rozměr, především pro děti, které se zde mohou dozvědět, jak se ovoce a zelenina pěstuje. Pěstování vlastní zeleniny bylo

mezi účely také několikrát zmíněné, stejně jako vytváření otevřeného a bezpečného prostoru, aktivní trávení volného času a rozšíření nabídky kulturních akcí. Respondenti velmi často uvedli více než jeden hlavní účel, jejichž četnost sumarizuje tabulka 5.

Tabulka 5: Hlavní účely komunitních zahrad podle jejich zakladatelů a četnost jejich opakování

Počet opakování	Účel
8x	sdužování lidí
4x	vzdělávací rozměr
3x	pěstování
3x	vytváření otevřeného a bezpečného prostoru
2x	aktivní trávení volného času
2x	sdílení kontaktů a dovedností
1x	rozšíření nabídky kulturních a volnočasových aktivit

Zdroj: vlastní šetření

„... abychom si uvědomili, že se ty potraviny nějak pěstují a mají nějaký proces, že to všechno prostě není kupovaný z toho supermarketu“ (respondent 8)

Co se týče dopadů komunitního zahradničení na lokalitu, v níž se zahrada vyskytuje, se většina respondentů shodla, že je ještě příliš brzy pro stanovení závěrů. Uvedli ale, že se jednoznačně podařilo změnit anonymní vztahy se sousedy. Ve čtyřech zahradách uvedli, že dopadem komunitního zahradničení je čistší prostředí a v jedné zahradě uvedli, že se lidé před založením komunitní zahrady na pozemek báli chodit, ale po založení komunitní zahrady tam bez problému chodí, což je ve shodě s tvrzením Draper a Freedman (2010), že komunitní zahrady přispívají k většímu pocitu bezpečí. V jedné ze zahrad se snaží vytvořit způsob, jak dopady komunitního zahradničení vyhodnotit. Podle slov zakladatelky konkrétní dopady doposud neregistrují, ale zavádějí metodiku, která by to v příštích letech umožnila.

Podle Austin, Johnston a Morgan (2006) a Okvata a Zautry (2011) mohou starší zahradníci přinést do zahrady zkušenosti a znalosti, zatímco mladší zahradníci mohou přispět svou fyzickou aktivitou – viz výše v textu. Žádný z respondentů tuto informaci z praxe nepotvrdil, pouze v jedné komunitní zahradě uvedli, že prvek poznání a pomáhání si navzájem je podle nich účelem komunitních zahrad (respondent 3). Může to být způsobeno i tím, že zájem stran seniorů je dosud zcela minimální, v každé zahradě se účastní pouze pár jedinců a bohužel se zatím nedaří zapojit je do této činnosti v hojnějším počtu.

Austin, Johnston a Morgan (2006) prováděli výzkum v komunitních zahradách, které byly lokalizovány v seniorských centrech, čímž přinášely seniorům výhody v podobě možnosti fyzické aktivity, tělesné a duševní pohody a zintenzivnění sociálních vztahů. Žádná z pražských komunitních zahrad není situována v seniorském centru, avšak jak je uvedeno výše, do třech zahrad docházejí mladiství z nízkoprahových center, čímž jim zahrada dává možnost zapojit se do dění v lokalitě a vytvářet nové sociální kontakty, což je v souladu s tvrzením Hale a kol. (2011), že komunitní zahrady podporují sociální začleňování.

Všichni dotazovaní zakladatelé komunitních zahrad uvedli, že napomáhají revitalizaci zanedbaných míst. Všechna místa byla před založením komunitní zahrady mnohem méně využívána. Na některých plochách se sice pěstovaly určité plodiny již předtím, ale péče o ně byla pouze nepatrná či téměř žádná. V jiném případě se jednalo o pozemky, které ležely ladem a byly zarostlé trávou, znečištěné odpadky a byly využívány pouze lidmi bez domova a narkomany. Jejich přínosem je tak i kvalitnější městské prostředí.

„... sbíráme odpadky, takže určitě se to vyčistilo... tak si myslím, že teď už to vypadá úplně jinak, a i podle reakcí z okolí jsou ty hlasy spíše sympatizující“ (respondent 7)

Nejvíce lidé využívají komunitní zahrady za účelem pěstování vlastní zeleniny. Velmi často je však jejich pobyt na zahradě doplněn i posezením a občerstvením nebo navštívením některého z nabízených workshopů či společenských akcí, jelikož komunitní zahrady často slouží jako kulturní a společenské centrum. Typy workshopů, které zahrady

nabízejí, jsou skutečně rozmanité – například jak renovovat starý nábytek, co lze vytvořit z proutí nebo stavění pece na pečení chleba. Jsou pořádány kurzy např. jak správně kompostovat nebo naučit se vařit ze sezónních surovin. Mezi společenskými akcemi bylo zmíněno grilování, podvečerní filmové projekce, divadelní představení, výměnné bleší trhy či přednáška o včelařství. Komunitní zahrada Kuchyňka pořádala tzv. slavnosti jídla. Všichni zakladatelé shodně uvedli, že na doprovodné akce komunitní zahrady může zdarma přijít kdokoliv, kdo má o danou akci zájem, přestože není členem komunitní zahrady.

„takže to je zase takovej ten point toho setkávání, což my bychom vlastně chtěli, jako že ta zahrada je...“ (respondent 8)

Komunitní zahrady mohou podle Haleho a kol. (2011) sloužit jako alternativa k neudržitelnému životnímu stylu. Z výzkumu vyplývá, že zakladatelé komunitních zahrad považují pěstování v jejich zahradách spíše jako doplnění či zpestření jídelníčku.

„... máte možnost si něco vypěstovat, ale jak říkám, ne produkčně, protože ta plocha není velká...“ (respondent 9)

„... tady to úplně není o nějakym samozásobení, ale o zpestření jenom, to sejetí s tou hlínou, která prostě městskému člověku chybí“ (respondent 11)

Podle zakladatelů lze komunitní zahrady považovat za specifické formy veřejných prostorů. Ačkoliv je většina zahrad oplocena, vstup do nich je otevřený a kdokoliv je může navštívit. Přírodní zahrádka Na Domovině není dokonce oplocená vůbec. Některé komunitní zahrady ale poukazují na určité formy omezení, například vstup do zahrady nacházející se ve vnitrobloku činžovního domu je možný až po výrobě vlastního klíče. Další zahrady poukazují na problematiku vlastnictví pozemku, je-li ve vlastnictví soukromém, mohou na ně zakladatelé pozvat pouze své přátele či sousedy. Organizátoři jiné zahrady vidí přínos v tom, že pokud bude kdokoli chtít zorganizovat akci, poskytnou mu zázemí, reklamu i materiál. Jednotlivé odpovědi respondentů zastupujících komunitní zahrady jsou shrnuty v tabulce 4.

„... je to součástí veřejných prostorů, protože by tam lidi měli mít volný přístup a možnost tam fungovat“ (respondent 9)

„veřejný prostor ano, ale my jsme omezený tím, že jsme na nějakém pozemku, a není to jako otevřený úplně“ (respondent 11)

Dle Ellicksonova zónování veřejného prostoru by komunitní zahrady spadaly do *zelené zóny*, tedy do prostoru, který by měl být útočištěm pro vnímavější obyvatele, jakými jsou například senioři a rodiny s malými dětmi. Gehl (2000) uvádí, že veřejné prostory by měly poskytovat základnu pro život ve městě. Jelikož je veřejný prostor chápán i jako místo pro setkávání a uskutečňování různých aktivit obyvatel ve městě, což bylo uváděno také jako účel komunitních zahrad, mohou být navštívené komunitní zahrady považovány za formu veřejného prostoru.

Všichni oslovení zakladatelé považují komunitní zahrady za formy veřejných prostor, otázkou ale je, zdali jsou tak komunitní zahrady vnímány i jejich uživateli či ostatními obyvateli lokality. Omezený vstup, oplocení a uzamykání zahrad mohou ostatní lidé vnímat negativně a vůči nim odmítavě. Tato problematika by mohla být námětem pro další výzkum.

7 ZÁVĚR

Původním záměrem komunitního zahradničení bylo zdokonalit zásobování potravin. Postupem času se stalo fenoménem, který přispívá ke zkvalitnění společenského života komunity a podporuje sociální, ekonomické a environmentální zájmy komunity. Výzkumy naznačují, že komunitní zahradničení může usnadnit sociální interakci, zapojit a vzdělávat komunitu v oblasti zahradničení a péče o životní prostředí. Komunitní zahradničení je důležitou strategií rozvoje obcí. Přispívá k revitalizaci zdevastovaných pozemků a využití dříve nevyužívaných území (Ohmer a kol. 2009). Pozitivní přínos zahradničení je patrný i v různých institucích jako jsou školy, nemocnice, vězení, zdravotní centra či neziskové organizace, ve kterých mohou podporovat fyzickou aktivitu, spolupráci mezi lidmi nebo zlepšit stravovací návyky (Draper, Freedman 2010).

Cílem této bakalářské práce je identifikovat rozmístění a počet komunitních zahrad v Praze a na jejich příkladu zodpovědět kladené výzkumné otázky. Z celkových 11 identifikovaných zahrad se většina nachází ve vnitřním městě. Dvě zahrady jsou ve vnitrobloku činžovního domu a jedna zahrada se nachází na sídlišti v těsné blízkosti jednoho z panelových domů. Jedna zahrada se nalézá na pozemku domu dětí a mládeže a dvě zahrady jsou lokalizovány u kulturních center. Další dvě zahrady se rozprostírají na samostatném oploceném pozemku. Názorně pražské komunitní zahrady zobrazuje **obrázek 1**.

Pro porovnání s komunitními zahradami v Praze byla vytvořena mapa komunitních zahrad v ostatních městech České republiky v roce 2014. Komunitní zahrady se nacházejí pouze v sedmi větších městech a to konkrétně v Brně, Olomouci, Havířově, Plzni, Chomutově, Mostu, Turnově a v jedné menší obci ležící nedaleko Prahy – Středoklukách. Mapa je k nahlédnutí v Příloze 2.

Předkládaná bakalářská práce odpovídá na následující výzkumné otázky:

1. Jaké jsou důvody vzniku komunitních zahrad v Praze?

Důvodů zakládání komunitních zahrad bylo několik. Stěžejním důvodem k zakládání komunitních zahrad je vytvoření místa, kde by se obyvatelé dané lokality mohli scházet, komunikovat a účastnit se různých společenských akcí a workshopů. Častým důvodem k založení byla také možnost nabídnout obyvatelům Prahy pěstovat si vlastní zeleninu či bylinky. Jako další důvody byly uváděny oživení nevyužívaných prostor, zábava a sdílení dovedností. Někteří zakladatelé komunitních zahrad byli tímto nápadem v zahraničí natolik nadšeni, že se rozhodli tento trend rozšířit i do České republiky.

2. Jaký je přínos komunitních zahrad?

Přínosem komunitních zahrad je jednoznačně revitalizace zanedbaných míst, jejímž následkem dochází ke zkvalitnění městského prostředí. Za další často uváděné přínosy lze pokládat sdružování lidí, kteří v komunitních zahradách nalézají prostor, kde se mohou scházet a sdílet své zkušenosti a kde si mohou vypěstovat ovoce, zeleninu či vlastní bylinky, přestože se nebude jednat o samozásobení, ale spíše o zpestření. Zakladatelé komunitních zahrad považují za přínos také vzdělávací rozměr pro děti, které se zde dozví, jak se ovoce nebo zelenina pěstuje. Komunitní zahrady slouží taktéž jako kulturní a společenské místo a mohou obyvatelům nabídnout alternativu využívání volného času ve městě a tím obohatit jejich životní styl. Za významný přínos lze označit i zvýšení pocitu bezpečí mezi uživateli jedné z komunitních zahrad a v neposlední řadě i to, že si ostatní lidé začali více všimnout prostředí, ve kterém žijí.

3. Jsou komunitní zahrady považovány jejich zakladateli za specifické formy veřejných prostorů?

Všichni zakladatelé komunitních zahrad se shodují v názoru, že se jedná o specifickou formu veřejných prostorů. Jako hlavní důvod uvádějí, že se jedná o částečně otevřený prostor. Zahrady totiž nejsou zpřístupněny po celý den a ten, kdo nemá klíče,

se dovnitř nedostane, pokud tam zrovna neprobíhá nějaká veřejná společenská či vzdělávací akce. To se shoduje s vymezením polosoukromých prostorů (Ambrožová 2010), což jsou prostory pro aktivity místních obyvatel, které jsou izolovány od veřejných prostorů a jejichž typickým příkladem je vnitroblok. V jedné komunitní zahradě plánují, že ji zpřístupní všem, ale samotné záhonky budou odděleny plotem. Podle slov jednoho ze zakladatelů jsou komunitní zahrady „společensky neutrálním místem“, kam by podle jiného zakladatele měli mít možnost vstoupit všichni, kdo o to projeví zájem. Jedna zakladatelka komunitní zahrady dodala, že by se lidé měli starat i o veřejné prostory, čili o prostory, které nepatří nikomu, ale zároveň všem.

To, zdali jsou komunitní zahrady považovány za formu veřejného prostoru i pro jejich uživatele a ostatní obyvatele, by mohlo být předmětem dalšího výzkumu.

Závěrem bych ráda navrhla několik dalších směrů, kterými by se mohly další výzkumy komunitních zahrad ubírat. V první řadě vyvstávají tyto otázky: Jsou komunitní zahrady aktuálním nebo pouze dočasným trendem? Je dobrovolné pěstování a kultivace venkovního prostředí obohacena o společenský kontakt univerzálním prostředkem k udržování místní komunity? Proč jsou komunitní zahrady zakládány v českých městech právě v současné době?

Ve svém výzkumu jsem se zaměřila na zakladatele komunitních zahrad. Přínosné by bylo klást obdobné otázky i lidem, kteří komunitní zahrady navštěvují. Zajímavé by mohlo být zjišťovat jejich motivaci pro účast v zahradě, či jaké přínosy pro ně komunitní zahrady představují. Dále by bylo jistě zajímavé porovnat pražské komunitní zahrady se zahradami z jiných krajů, popřípadě se zahradami, které se nenacházejí v městském prostředí, nebo porovnat české komunitní zahrady se zahradami zahraničními.

C POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

ALAIMO, K., PACKNETT, E., MILES, R., KRUGER, D. (2008): Fruit and Vegetable Intake among Urban Community Gardeners. Research brief. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 40, č. 2, 8 s.

AMBROŽOVÁ, Z. (2010): Veřejné prostory malých měst – teoretická východiska, 7 s. [online]. Dostupné z: http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2010/2010-06/04_verejne.pdf [cit. 27. 2. 2014]

ARMSTRONG, D. (2000): A survey of community gardens in upstate New York: Implications for health promotion and community development. *Health & Place*, 6, č. 4, s. 319 – 327.

AUSTIN, E., JOHNSTON, Y., MORGAN, L. (2006): Community Gardening in a Senior Center: A Therapeutic Intervention to Improve the Health of Older Adults. *Therapeutic Recreation Journal*, 40, č. 1, s. 48 – 56.

BRACE, B. (rok neuveden): A bed for the guerrilla gardener; questioning public space and challenged land through sabotage of the establishment, 7 s. [online]. Dostupné z: https://www.academia.edu/1258372/A_bed_for_the_guerrilla_gardener_questioning_public_space_and_challenged_land [cit. 19. 3. 2014]

BUČEK, A. (2007): Zahrady, sady a zahrádkářské kolonie v urbanizované krajině města Brna. In: *Brněnská příroda a územní plán*. Brno, 21, č. 19, s. 20 – 21.

CRANE, A (2011): Intervening with agriculture: a participatory action case study of guerrilla gardening in Kingston, Ontario. Thesis project. Queen's University Department of Environmental Studies, 81 s. [online]. Dostupné z: <http://www.queensu.ca/ensc/undergraduate/courses/ensc501-2/pastprojects502/CraneENSC502.pdf> [cit. 20. 3. 2014]

DRAPER, C., FREEDMAN, D. (2010): Review and Analysis of the Benefits, Purposes, and Motivations Associated with Community Gardening in the United States. *Journal of Community Practice*, 18, č. 4, s. 458 – 492.

FERRIS, J., NORMAN, C., SEMPIK J. (2001): People, Land and Sustainability: Community Gardens and the Social Dimension of Sustainable Development. *Social Policy & Administration*, 35, č. 5, s. 559 – 568.

FYFE, N. (1998): *Images of the street: planning, identity and control in public space*. Routledge, London, 286 s.

GEHL, J. (2000): *Život mezi budovami: Užívání veřejných prostranství*. Nadace Partnerství, Brno, 202 s.

GOHEEN, P. (1998): Public space and the geography of the modern city. *Progress in Human Geography*, 22, č. 4, s. 479 – 496.

HALE, J., KNAPP, C., BARDWELL, L., BUCHENAU, M., MARSHALL, J., SANCAR, F., LITT, J. (2011): Connecting food environments and health through the relational nature of aesthetics: Gaining insight through the community gardening experience. *Social Science & Medicine*, 72, č. 11, s. 1853 – 1863.

HARDMAN, M., LARKHAM, P. J., CURZON, R., LAMB, J (2011): Considering the Impact of Illegal Food Cultivators: A Critical Exploration of Guerrilla Gardening and the „Local Trap“. In: *Salford Postgraduate Annual Research Conference*. University of Salford, Manchester, s. 289 – 299.

HENDL, J. (2008): *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Portál, Praha, 408 s.

HOŠKOVÁ, K., KLVAČ, P., KRÁLOVÁ, V., MLCÁK, L. (2008): Zahrádkářské kolonie – venkov ve městě. In: *Venkovská krajina 2008, 6. ročník mezinárodní mezioborové konference*. Brno, s. 28 – 32.

KEYZLAROVÁ, S. (2007): Zahrádkářské kolonie - brněnský fenomén a územní plánování. In: Brněnská příroda a územní plán. Brno, 21, č. 19, s. 22 – 23.

KRASNY, M., TIDBALL, K. (2009): Community Gardens as Contexts for Science, Stewardship, and Civic Action Learning. *Cities and the Environment*, 2, č. 1, 18 s.

LANKAŠOVÁ, L. (2013): Živoucí fenomén městských a komunitních zahrad. Studijní text pro předmět Ekologie, fakulta architektury ČVUT v Praze, 10 s. [online]. [cit. 27. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.fa.cvut.cz/attachments/BAhbBlSHOgZmSSIdNTI5YzhmMjU1MDE2NTM0NWViMDQwNTMxBjoGRVQ/OPPA_Lankasova_fin.pdf?sha=9a0e923c.

LIGHT, A., SMITH, J. (1998): *Philosophy and Geography II: The Production of Public Space*. Rowman & Littlefield, Lanham, 255 s.

MADANIPOUR, A. (1999): Why are the design and development of public spaces significant for cities? *Environment and Planning B: Planning and Design*, 26, s. 879 – 891.

MICHL, T. (2012): *Veřejný prostor: využití náměstí v centru Prahy*. Bakalářská práce. Přírodovědecké fakulta Univerzity Karlovy, Praha, 49 s.

MIK, P. (2013) *Guerrilla Gardening jako forma prostorové resistance*. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň, 45 s.

MIKOVCOVÁ, M. (2013): *Komunitní zahrady: jejich přínos a iniciativy vzniklé v České republice*. Česká zemědělská univerzita v Praze. Doktorská vědecká konference, 7 s.

MIOVSKÁ, L. (2009): *Generel zahrádkových osad v Praze*. Podkladová studie, 52 s. [online]. Dostupné z: http://arnika.org/soubory/dokumenty/mesta/kauzy/Zahradky/generel_09_podklad_1_verze_PS.pdf [cit. 20. 5. 2014]

MITCHELL, D. (1995): The End of Public Space? Peoples's Park, Definitions of the Public Space, and Democracy. *Annals of the Association of American Geographers*, 85, č. 1, s. 108 – 133.

MITCHELL, D. (2003): *The right to the city: social justice and the fight for public space*. The Guilford Press, New York, 269 s.

Nadace VIA. [online]. Dostupné z: www.nadacevia.cz [cit. 9. 7. 2014]

OHMER, M., MEADOWCROFT, P., FREED, K., LEWIS, E. (2009): Community Gardening and Community Development: Individual, Social and Community Benefits of a Community Conservation Program. *Journal of Community Practice*, 17, č. 4, s. 377 – 399.

OKVAT, H., ZAUTRA A. (2011): Community Gardening: A Parsimonious Path to Individual, Community, and Environmental Resilience. *American Journal of Community Psychology*, 47, č. 3 – 4, s. 374 – 387.

Principy a pravidla územního plánování. Kapitola C – Funkční složky. [online]. Dostupné z: <http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/internetove-prezentace/principy-a-pravidla-uzemniho-planovani/kapitolaC/C3-2013.pdf> [cit. 18. 3. 2014]

SAMKOVÁ, K. (2013): *Emerging Community Gardens: Visions, motivations and further aspects that influence organization of a community garden based on experiences in the Czech Republic and Sweden*. Degree project, 108 s. [online]. Dostupné z: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:677677/FULLTEXT01.pdf> [cit. 30. 3. 2014]

SALDIVAR-TANAKA, L., KRASNY, M. (2004): Culturing Community Development, Neighborhood Open Space, and Civic Agriculture: the Case of Latino Community Gardens in New York City. *Agriculture and Human Values*, 21, s. 399-412.

ŠILHÁNKOVÁ, V. (2003): *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. Vysoké učení technické, Brno, 144 s.

ŠILHÁNKOVÁ, V., KOUTNÝ, J. (2001): Metodika veřejných prostorů města Brna. Materiál zpracovaný pro útvar hlavního architekta magistrátu města Brna.

ŠKANTOVÁ, S. (2009): Principy ekologického zemědělství v samozásobitelství na českém venkově. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně, Brno, 64 s.

ŠULEŘOVÁ, M. (2006): Potenciál a limity městského prostoru. Sociální studia, 2, fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, 23 s. [online]. Dostupné z: <http://www.socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/080305105557.pdf> [cit. 13. 3. 2014]

TWISS, J., DICKINSON, J., DUMA, S., KLEINMAN, T., PAULSEN, H., RILVERIA, L. (2003): Community Gardens: Lessons Learned From California Healthy Cities and Communities. American Journal of Public Health, 93, č. 9, s. 1435 – 1438.

WALICZEK, T., MATTSON, R., ZAJICEK, J. (1996): Benefits of Community Gardening on Quality-of-Life Issues. Journal of Environmental Horticulture, 14, č. 4, s. 204 – 209.

ZANETTI, O. (2007): Guerrilla Gardening. Geographers and Gardeners, Actors and Networks: Reconsidering Urban Public Space. MA / MSc Dissertation, 72 s. [online]. Dostupné z: <http://www.guerrillagardening.org/books/ZanettiGG.pdf> [cit. 20. 3. 2014]

D PŘÍLOHY

Příloha 1: Osnova základní otázek k rozhovoru

A) otázky týkající se vzniku komunitních zahrad:

- Kdo stál u zrodu myšlenky založit tuto komunitní zahradu, co vás inspirovalo k jejímu založení?
- Kdy byla tato zahrada založena?
- Spolupracovali jste s místní městskou částí, občanským sdružením, skupinou obyvatel?
- Využili jste při zakládání zahrady nějaké finanční pomoci?
- Komu patří pozemek, na kterém se nachází vaše komunitní zahrada? Proč jste si vybrali právě toto místo?
- Setkali jste se s nějakými komplikacemi při zakládání komunitní zahrady?
- Jak jste odhadovali úspěšnost projektu?

B) otázky týkající se fungování komunitní zahrady:

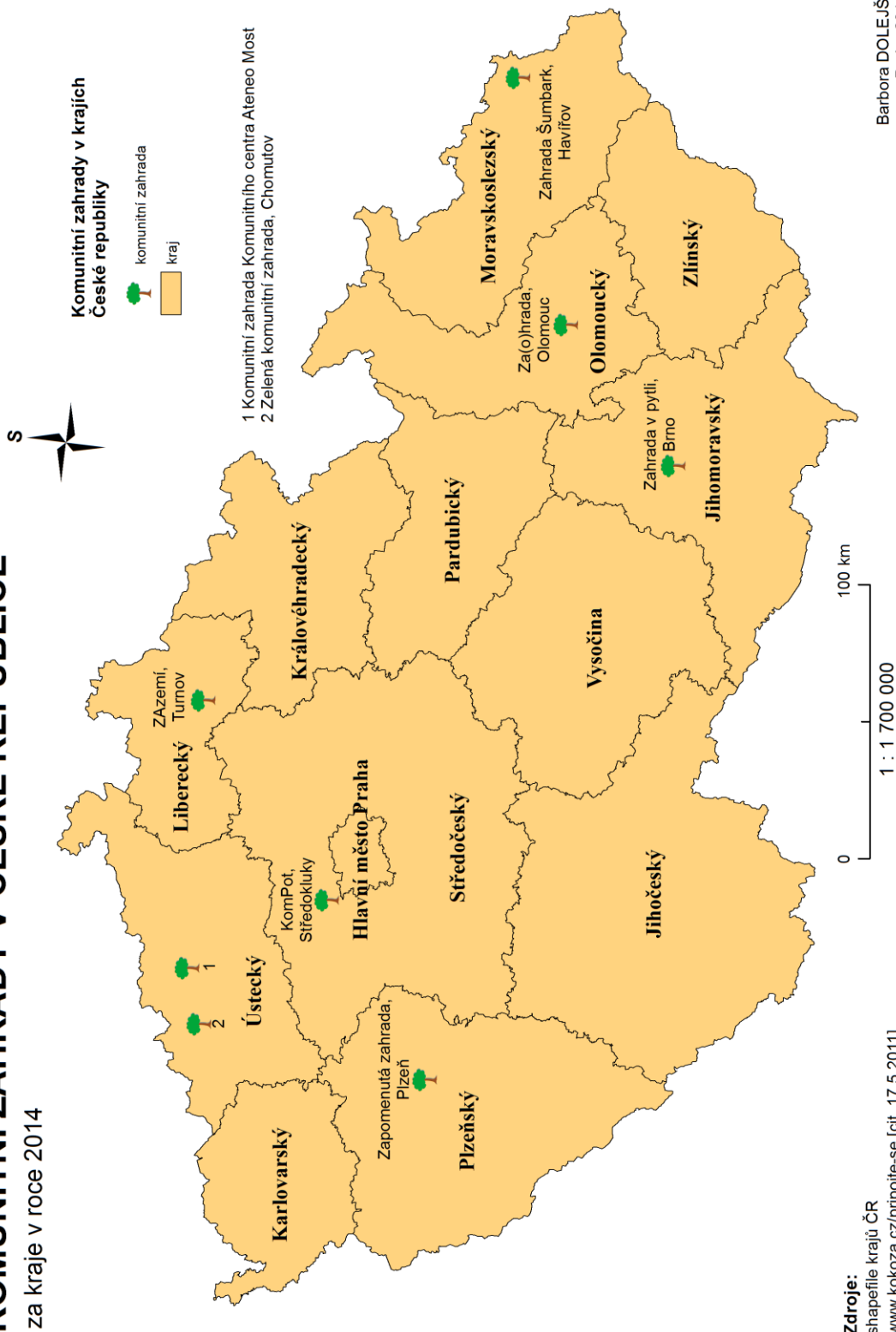
- Kdo vaši zahradu využívá?
- Jaké jsou podmínky pro členství ve vaší zahradě?
- Co vše je obsaženo ve členství vaší zahrady?
- Kolik lidí navštěvuje/je členem vaší zahrady?
- Co všechno vaše zahrada nabízí?
- Je možné u vás zorganizovat nějaký workshop či společenskou akci?
- Je vaše komunitní zahrada hierarchicky organizovaná?
- Jaká je úspěšnost účasti ve vaší zahradě? Přihlašují se lidé více let za sebou, nebo jsou členy jen jeden rok?
- Jaké máte vyhlídky do budoucna?
- Myslíte si, že budou komunitní zahrady trendem jako např. v USA, Velké Británii, nebo se v ČR neuchytí?

C) otázky ohledně významu komunitních zahrad ve městě:

- Jaký je podle vás hlavní účel komunitních zahrad?
- Jakou z nabízených služeb vaši členové nejvíce využívají?
- Považujete vaši komunitní zahradu za formu veřejného prostoru?
- Přispěla vaše komunitní zahrada k revitalizaci zanedbaných míst?
- Pozorujete nějaké dopady komunitního zahradničení na tuto lokalitu?

KOMUNITNÍ ZAHRADY V ČESKÉ REPUBLICĚ

za kraje v roce 2014

Příloha 3: Fotografie z jednotlivých komunitních zahrad

Komunitní zahrada Sousedský záhonek Archangelská Kodaňská

zdroj: vlastní fotografie

Komunitní zahrada v KC Zahrada

zdroj: vlastní fotografie

Komunitní zahrada Kuchyňka

zdroj: vlastní fotografie

Přírodní zahrádka Na Domovině

zdroj: vlastní fotografie

Komunitní zahrada Zahrádka na balkóně

zdroj: vlastní fotografie

Komunitní zahrada Na Plechárně

zdroj: vlastní fotografie

Komunitní zahrada Prazelenina

zdroj: vlastní fotografie

Komunitní zahrada Vinohradská zahrádka

zdroj: Facebook – Vinohradská zahrádka

Komunitní zahrada ZEBRA

zdroj: vlastní fotografie

Komunitní zahrada U litej záhon

zdroj: vlastní fotografie

Komunitní zahrada Meduňka

zdroj: vlastní fotografie